ناڕازایەتی کرێکارانی فەرەنسا و پشتیوانی!.. نوری بەشیر

ناڕازایەتی ملیۆنی ئەم دەورەیەی کرێکارانی فەرەنسا لە بەرانبەر زیادکردنی تەمەنی خانەنشینی لە ٦٢ ساڵیەوە بۆ ٦٤ ساڵ دەستیپێکردوە و پێیناوەتە سەهەمین مانگەوە. لەناو ئەو ناڕازایەتیانەدا تەنیا لەمانگی جەنیوەریدا لە٢٤٠ ناوەندی جیاوازدا خۆپیشاندان لەسەراسەری فەرەنسادا ئەنجامدراوە. لە ٧ی مارسدا فەرەنسا خۆپیشاندانی سێ ملیۆن و نیوی بەخۆیەوە بینی. ئەوەی بەرچاوبوو لەم ناڕازایەتیانەدا ریزی یەکگرتووی سەرجەم یەکێتیە کرێکاری و سەندیکا و کۆنفدراسیۆنە کرێکاریەکان و مامۆستایان و قوتابیان و فەرمانبەران بوو کە بەگشتی لەدەوری بانگەوازی یەکێتیە کرێکاریەکان کۆبوونەتەوە و هەتا حزب و لایەنە چەپەکانیشی خستەتە ژێر کاریگەری خۆیەوە. بەگشتی فەزای کۆمەڵگا و ناڕازایەتیەکان هەوخساركی رادیکال و سۆسیالیستی پەیدیارە لە دروشم و خواستەکان و داواکاری رەشتنی ماکرۆن و حکومەتەکەی و وتنەوەی سروودی ئینتەرناسیونالە لە ناڕازایەتی ملیۆنیدا. هەروەها لەمانگی جەنیوەریدا بەپێی راگیریەک کرابوو لە ٧٥٪ خەڵک لایەنگری ئەم ناڕازایەتیانە و بەدژی سیاسەتی دەوڵەتن. ناڕازایەتیە کرێکاریەکانی ئێستا بە بەرژوازی و چینی کرێکاریش مەیدانەکی شەڕی چینایەتی گەورەیە کە پریشکەکەی ئەوروپاشی گرتۆتە و هەر زوو کاریگەریەکەی گەورەترین ناڕازایەتی کرێکارانی بەشکانی خزمەتگوزاری و ڕێگاوبانی ئەمانیای بەدوای خۆیدا هێنا کە لە سی ساڵی رابردوودا بەوننبووە و کاریگەریەکانیشی لەسەر ناڕازایەتیەکانی ئیسپانیا و بەریتانیاش و وڵاتانی تریش ووردە ووردە دەردەکەوێت.

ئەم ناڕازایەتیە کرێکاری و جەماوەریە بەرفراوانە بەدوای ئەو سیاسەتە دژی کرێکاریەی ماکرۆندا دێت کە لەسەرەتای ئەمساڵدا بڕیاری بگەیەنێتەوە بە حکومەت و پەرلەمان بیار لەسەردا بەزیادکردنی تەمەنی خانەشینی. ئەم ناڕازایانە ئێگەرچی سەرەتا لەسەر بانگەوازی یەکێتیە کرێکاری و سەندیکاکان دەستی پێکرد، بەڵام هەرزوو لە کۆمەڵگەدا تەقیەوەو بووە بزوتنەوەیەکی ناڕازایەتی جەماوەری بەرفراوان و زەربەی کۆمەڵگای گرتەوە. بەجیا لەم هەرشەی ماکرۆن لە زیادکردنی تەمەنی خانەنشینی کە هەرشە بەسەر هەموو کۆمەڵگا، بەردەوام لە دەورەی رابردوودا بەرژوازی فەرەنسی و

حکومەتکەی هەرشکی فراوانی بەسەر کۆمەڵگا بەشێوەیەکی سیستماتیک و ڕەکخراو دەستپێکردوە کە بەشێوەیەکی سەرکی خەڵی لەزیادبوونی نرخی شتومەک و پێداویستیە ڕۆژانەیەکان دەبینێتەوە بەدوای قەیرانی دەستپێکردنی جەنگی ئۆکرانیا. سەرباری ئەوەی حکومەتی ماکرۆن دەستی داوەتە هەرش بەسەر لاوان و بێکاران و پەنابەران و کۆچکردوان و کردەوەی ڕاسیستانە بەرامبەریان. سەرباری کردەوەی توندوتیژی پۆلیس دژ بە خۆپیشاندەران. بەپێی ڕاپۆرتی ئاژانسی هەواڵی فرانس پرێس لەساڵی ڕابردوودا ١٥٠٠ حاڵەتی توندوتیژی پۆلیس تۆمار کراوە، هەموو ئەمانە کۆمەڵگەی فەرەنسا زۆر بە فراوانی وشیارن پێی و هەستی پێدەکەن.

هەواڵەکانی ناڕەزایەتیە کرێکارییەکانی ئەم دەورەیەی فەرەنسا، لەگەڵ هاتووهاوار و تەمەت هەڵبەستن و پڕوپاگەندەی ئاژاوەگێڕی و دەستی دەرەکی لەپشتەوەبوون لایەن باڵەکانی بەرژوازی و میدیاکانیانەوە نەیتوانیوە نێك هەر ناڕەزایەتیەکان پاشکۆی پێبکات، بەڵکو نەیتوانیوە ڕەگربەت لەوەی پشتیوانی جەماوەری و گشتی بە ناڕەزایەتیەکان بەرین و فراوان بێتەوەو ببێتە مەسەلەیەکی گرنگی میدیای ناوخۆی فەرەنسا و ئەوروپا و هەتا جیهانیش. گرنگی ئەم ناڕەزایەتیانە؛ تەنیا لە مانگرتنە سەراسەریەکان و خۆپیشاندانی ملیۆنی و ئیدامەکاریەکەیدا نیە، بەڵکو بەجیا لەوانە ڕوخساری میلیتانتی هەبوو لەبەرامبەر هەرش و توندوتیژی و سەرکوت و ڕشتنی گازی فرمێسک ڕێژ و دەستگیرکردنەکانی پۆلیسدا. خۆپیشاندەرانیش بەشێوەیەکی ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕانە وەڵامی پۆلیسیان داوەتەوە و هەرشیان کردۆتە سەر بنکەکانی سەرکوتی بەرژوایی و لە ناوەندەکانی شارە گەورەکاندا ڕێگاکانی هاتوچۆیان گرتووە و مانگرتن و خۆپیشاندانەکانی کرێکاران ئیستگاکانی هاتوچۆی شەمەندەفەرەکان و پاسەکان و بەنزینخانەکان و زانکۆکان و زۆر شوێنی تری دەوڵەتی پێکخستووە...

خەساڵەتی ناڕەزایەتیە ئیدامەکاریەکەی کرێکاران و جەماوەری بەشمەینەتی فەرەنسا ترسێکی زۆری لەسەر هەموو بەرژوازی دەسەڵاتدار داناوە، بۆیە باڵی توندڕەو و ڕاستڕەوی فەرەنسا داوا لە ماکرۆن دەکەن کە بەهەر شێوەیەك بووە ئەو ناڕەزایەتیانە پاشکۆ پێبکات. بەمە مەیدانی کۆشە چینایەتیەکەی نێوان بەرژوازی و کرێکاران ڕۆشنتر بووە و کرێکاران سورترن لە بەردەوامی ناڕەزایەتیەکانیان بە داواکاریەکانیان و پاشکۆی ماکرۆن و حکومەتەکەی لە سپاندنی ئەو یاسا نوێیەدا.

ڕەشەی ئەم ناڕەزایەتیانەی فەرەنسا لە گەورەیی و مەزنیەک کە هەیەتی کاریگەری مێژوویەک لە شەش و دەوروبەگای چینی کرێکار لەو وڵاتەدا کە هەیبووە لەوانە شەشی فەرەنسا و کۆمۆنەی پاریس کە وەک دەرس و دەستکەوتێکی چینایەتی گرنگ کاریگەری بەسەر کۆمەڵگاوە هەیە .
بەڵام لەگەڵ هەموو ئەو پشێوییانەی چینی کرێکاری فەرەنسا لەم ناڕەزایەتیانە و جەماوەری بوونەوەی لەئاستی هەموو کۆمەڵگادا و هاتنەمەیدانی چینایەتی و شەشگەرانە و وەستانەوە لەبەرامبەر سیاسەتی سەرکوتگەرانەی بەرژوازیدا نیشانی داوە، بەڵام ئەم بزوتنەوەیە لاوازیەکی گەورەی هەیە لەووی ڕێکخراوبوونی سیاسیستی و کۆمۆنیستیی چینی کرێکارەوە، کە بتوانێت ناڕەزایەتیەکانی ئەستای چینی کرێکارو جەماوەری ناڕازی فەرەنسا بەرەو سەرکەوتن و بەرەت و پاشکەشێکی جدی بە حکومەتی بەرژوازی فەرەنسا بکات و هاوکات چینێکە ئامادەبکات بە شەی کۆتایی لەگەڵ بەرژوایدا کە ١٥٠ ساڵ لەمەوبەر چینی کرێکاری پاریس یەکەم ئەزمونیان کرد و نمونەیەکیان لە شەشی چینایەتی پرۆلیتاریا بە کرێکارانی جیهان نیشان دا. ئەرکی سەرەکی کۆمۆنیستەکانی چینی کرێکار لە فەرەنسا ئەوەیە کە ئەم ئەرکە مەزنە مێژوویەیە وەڕام بدەنەوە.

ئەپریلی ٢٠٢٣

ئەرەی ئەمو ئەوەی رەژئاوا.. خوێندنەوەیەک بە کورتە فیلمی دواین دیدار.. ڕێباز محەمەد جەزا

بە خوێندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئەرەبکەن..

RebazMuhamadJazaDownload

بانقی مەرکەزی بریتانیا چۆن چارەسەری هەڵئاوسانی دراوەکەی دەکات؟.. زاهیر باهیر

بە گوێرەی ئامارەکانی حکومەت هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا لە مانگی ئازار-دا بەیژەی لە سەدا 10.1 و بەی تێکەای بەرزبوونەوەی تێچووەکانی ژیانیش بە ڕێژەی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە، بەڵام ئەم ڕێژەیە لە واقیعدا زۆر لەوە بەرزترە. ئا لەم بارەشدا بانقی مەرکەزی بریتانیا هەر وەکو هەموو بانقە مەرکەزییەکانی وڵاتانی دیکە و چارەی تەواوی ئابووریناسەکانی لیبراڵ و نیولیبراڵ یاریکردنە بە چەند فەرمیلەیەك بە چارەسەری بارودۆخی خراپی ئابووریی.
بە گومان یاریکردن بەو فەرمیلانە لە پێناوی هێنانە خوارەوەی هەڵئاوسانی پارەدا بە باشکردنی ژیانی خەڵکی نییە بەڵکو تاوانێکی گەورەیە کە لە هەقی دانیشتوانی بریتانیا بە ناوی ئیدارەدانی ئابوورییەوە دەکرێت. هەکاری تاوانکەش هەر زۆر ڕوونە چونکە چارەسەرکردن نییە کێشەکان لە دەخێکی خراپەوە بە دەخێکی خراپتر دەبەن.

فەرمیلەکانی بانق کە لە ئیدارەدانی هەڵئاوسانی پارەدا یارییان پێدەکات چەند دانەیەکە لەوانە:
یەك : هەوڵی داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە یاخود بەرزبوونەوەی بە چارەسەری خراپی ئابووریی :-
بە داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە، بانق ڕێژەی سوود بەرزدەکاتەوە . ئەمەش بەهای دراوی پاوەند بەرزدەکاتەوە. گوایە بەمە چی تر خەڵکی لە قەرزکردن وکەینی شت دەوەستێت و ئەو کاتەش نرخی کاڵاو شمەکەکان بەرزنابنەوە و سەقامگیر دەبن . هەروەها ئەوانەی پاشکەوتیان هەیە قازانج دەکەن ، کە بە گوێرەی ئەوە پاشکەوتەکەیان لە بانقدا دەچێتە سەرەوە. تاکو ئێستا بانقی مەرکەزی 11 جار سووی بەرزکردۆتەوە، چاوەڕوان دەکرێت لە مانگی داهاتوودا جارێکی دیکەش ڕێژەی سوو بەرز ببێتەوە.
کاتێك بەهای دراوەکە بەرزدەبێتەوە هەناردەی وڵات دەکوژێت چونکە

توانای کەینی کاکان لە لایەن خەڵکان و کەمپانیاکانی وڵاتانی دیکەوە کەمتر دەبێتەوە . هەرئاواش سەرمایداران قەرز ناکەن بە پرۆژەی نوێ و لە پرۆژە نوێیەکانیشیاندا ئەو قازانجەی جاران ناکەن بۆیە ئەمانیش بە هێڵی خۆیان دەڵێن کرێکاران دەردەکەن و کرێش بە ئەوانەی کە دەمێننەوە دادەشکێنن. سەرەنجام خەزێنەی دەوڵەتیش کەمدەبێتەوە بۆ هەی نەدانی باجەوە لە لایەن کرێکارانی دەرکراوەوە و هاوکاری کردنیان بۆ بیمەی بێ کاریی.
بەم شێوەیە بازار سست دەبێت و کاکانش بۆ فڕێشتن دەمێننەوە. ئەمجارەیان بانق هەوڵ دەدات یارییەکە بە دیوەکەی دیکەیدا بکات، ئەویش دابەزاندنی سووڕ .
دابەزاندنی سووڕ یانی دابەزاندنی بڕەای دراوەکە ، شکانی بڕەای دروایش یانی بەرزبوونەوەی نرخی کاڵا و شمەك لە بازاردا، کەمبوونەوەی قازانج لەسەر پاشەکەوت، هەروەها گرانی هاوردەکردنی کاڵای وڵاتانی دیک ، هاوکاتیش زیادکردنی هێناردەی وڵات بۆ دەرەوە . پرسەکەش گرێدانەوەیە بۆ خاڵی یەکەم.
دووەم: کۆنترۆڵکردنی نرخ:
ئەم یاریکردنەش بۆ حساب کارایی دەبێت لەسەر سەقامگیربوونی ئابووریی. بەڵام ئەمە تەنها دەوڵەت دەتوانێت کە نەهێڵی نرخی وزە : کارەبا و غاز و هەروەها بەنزین و گازۆیل و بەرهەمی کەمپانیا و کارگەکان بەرز ببێتەوە تاکو بۆ نرخی کاتی خۆی بفڕشرێت بۆ پاراستنی بڕەای دراو و ڕاگرتنی هێڵئاوسانی پارە لەو ئاستەی کە بانق دەیەوێت .
کردنی ئەمە کارێکی ئەکجار زەحمەتە تا ڕادەی مەحاڵ. کەمپانیاکان ، کارگەکان، سوپەرمارکێتەکان هەرگیز نایانەوێت هێڵی قازانجیان گەر لە ساڵانی پێشتر زەرتر نەبێت، کەمتر ببێت . لەم بارەشدا پرسی کۆنترۆڵکردنی نرخیش ناتوانێت دادی هێڵئاوسانی پارە بدات.
لە ئێستادا لە بریتانیا نرخی نەوت هاتە خوارەوە ، هاتنەخوارەوەی نرخی نەوت یانی هاتنە خوارەوەی نرخی غاز و بەنزین و گازۆیل ئەمەش لە ڕاستیدا دەبێت پارەی غاز و کارەبا دابەزێنێت . هاوکاتیش دەبێت نرخی کەرەسەکانی ژیان بێتە خوارەوە چونکە گرفتی گواستنەوەی شمەك و کاڵا کەمتری تێدەچێت هەروەکو تێچووی بەرهەمهێنانیشیان کەمدەبێتەوە. لەگەڵ ئەم ڕاستییەشدا کە حکومەتی بریتانیا و ئابووریناسەکانیش دەیسەلمێنن کەچی نرخی کاڵاو پێداویستییەکانی ژیان بەرزتربوونەتەوە . ئەمەش ئەوەمان پێدەڵێت کە هێنانەوەی پاساوی شێوای ئەکرانیا و ڕوسیا گوایە بوونەتە هۆی بەربوونەوەی پێداویستییەکان بە تەواوی ڕاست نییە بە تایبەت لە کاتێکدا کە بڕی نرخ بە هێڵی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە کە ئەم

ژنۆیە لە بریتانیادا بەرزترینە لە 46 ساڵ لەمەوبەرەوە.

سێ: کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە:

لە ساڵی 1975 دا هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا سەرکەوت بە ژنۆی لە سەدا 25 هاوکاتیش کرێ و موچەی کرێکاران کە کاری دەستی و جەستەیی دەکەن بە ژنۆی لە سەدا 31.7 بەرزبوونەوە. هەر ئاواش تێکڕای بەرزبوونەوەی ژنۆی مووچە و کرێ بە ژنۆی لە سەدا 28 سەرکەوت. لە ساڵی 1976 دا کە حیزبی [لەیبەر] حوکمی دەکرد سەرکۆزیران ، هارۆلد وِلسن، داوای لە نقابە کرد کە دەبەت بەرزکردنەوەی کرێ و موچە لە حەدکدا ڕاگیرێت. ئەم مامەڵەیەی نەوانی حکومەت و نقابە لە ساڵی 1977 هەرەسی هێنا و نرخ ئەوندە بەرزبوونەوە کە لە ساڵی 1979 دا شۆپشی گەورەی مانگرتنەکان دەستپێکرد و کۆتایی بە حکومەتەکەی حیزبی کرێکاران هێنا و حیزبی موحافیزین بە سەرکایەتی مارگرێت تاچەر هاتە سەر حوکم .

ئێستاش سەرکی بانقی مەرکەزی ئەرێ ، ئێندرو بیلی ، داوا دەکات کە دەبەت کۆنترۆڵی کرێ و مووچە بکرێت بە هێنانە خوارەوەی ژنۆی هەڵئاوسانی پارە. داوا لە کرێکاران دەکات کە داوای زیاکردنی مووچە نەکەن گوایە زیادی مووچە هۆکەی چەند دەیەی پێشو، واتە هەفتاکان، دووبارە دەکاتەوە. بەڵام ڕاستییەکە ئەوەیە کە سامانداران ئەوە دروست دەکەن بە کەینی کاڵای ناپێویستی گرانبەهای وەکو یاخت و فۆکەی تایبەتی و سەیارە و خانوی زەر گرانبەها نەک کرێکارێك کە هەرچەند موچەکەی بە زیاد بکرێت دوای باجدان لە ساڵێکدا ناچێتە 1000 پاوەند.

کۆاتە کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە هەر بە کرێکارانە و دروێکی گەورەیە کە زیادکردنی موچەیان دەبەتە هۆی بەرزبوونەوەی زیاتری ژنۆی هەڵئاوسانی پارە.

چوار: بەرزکردنەوەی باج:

گوایە بە بەرزکردنەوەی باج پارەی زیاتر بە خەزێنەی دەوڵەت دەگەێتەوە و هەروەها داهاتی خەڵکانی ئیشکەر کەمتر دەبەتەوە بەمەش توانای کەینی کاڵا و شمەکیان کەمتر دەبەت ، خودی ئەمەش ڕێگا دەگرێت لە بەرزبوونەوەی نرخ ، بەرزنەبوونەوەی نرخیش یانی بەرزنەبوونەوەی هەڵئاواسانی پارە . بە گومان ئەمەش حەل نییە ئەمە بە هۆی : یەك: لەبەر ئەوەی خەڵکی بە 2 ساڵ لە سەردەمی کۆرنادا گەشتی نەدەکرد و لە دەرەوە نانی نەدەخوارد یاخود زەر کەم وەکو ئامارەکان نیشانی دەدەن بۆی ئەو پارەیەی کە لە لایەن دانیشتوانەوە خەزن کراوە لە نەوانی 200 بە 250 ملیار پاوەندە . ئێستاش کە کۆرنا نەماوە خەڵك بەڵکی زۆری پارەکەی سەرف دەکات

کەواتە هەتا باج-یش بەرز ببێتەوە هێشتا خەڵکی هەر پارەی هەیە . دووە: بەرزبوونەوەی باج وەکو وتم یانی کەمبوونەوەی داهاتی خەڵك ، ئەمەش یانی دابەزینی ڕێژەی کڕین ، دەستگرتنەوە لە پڕۆژەی خزمەتگوزاری و ئابووری . سەرئەنجامی ئەمەش یانی مەوجدانەوەی کاڵاکان لە بازاردا، مەوجدانەوەی ئەم کاڵایانەش یانی کەمکردنەوەی کرێ و دەرکردنی کرێکاران . کەواتە دووبارە دەگەڕێنەوە سەر ئەو خاڵەی کە لە سەرەتادا دەستمان پێکرد.
هەر بەو سادەیەی سەرەوە دەبینین کە خودی ئابووریەکە بناخەیەکی پڕۆ و بەشی هەیە، جگە لەوانەشی باسمکردن بە پڕۆسەی ساماندارێکیش گرفتی بە دروست دەبێت. ئەم تێکەڵکی و یاریکردنە بەو فەرمیلانە چارەسەری کێشەکە ناکەن.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
23/04/2023

سەرکەوتنی شۆش و ڕۆیی بزووتنەوە سیاسییەکان.. دیمانەی حەسەن ساڵحی لەگەڵ حەمید تەقوایی

وەرگێڕانی بۆ کوردی:کاوە عومەر
بۆ پشتبەستن بە چاوپێکەوتنێک لەگەڵ کەناڵ جەدید ئامادەکراوە

حەسەن ساڵحی: حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی ئێران لە ئۆکتۆبەری ساڵی ٢٠٠٠ لە بەگڕنامەی پێسەندکراوی کۆنگرەی سێهەمی خۆیدا ڕایگەیاند کە داهاتووی سیاسی ئێران هووبەووبوونەوەی سێ بزووتنەوەی سیاسی گرنگە: بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامی، بزووتنەوەی ناسیۆنالیستی ڕۆژاوا و دواجار بزووتنەوەی کۆمۆنیستی کرێکاری، کە حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێران لە ڕاستیدا سەر بەم بزووتنەوەی سێیەمەیە. دەمەوێت لە سەرەتاوە ئەم پرسیارەتان لە بکەم، پێگەی

ئەم سێ بزووتنەوەیە لە سەردەمی ئەم شەهیدانە کە ئەمە شاهیدین چیە؟

حەمید تەقوایی: بە هەی شەهیدی ژن ژیان ئازادیەوە پێگەی ئەو بزووتنەوانە بەتەواوەتی گۆڕاوە بە بەراورد بە شەش حەوت مانگ لەمەوبەر، پێش دەستپێکردنی ئەم شەهیدە.
تا ئەو جێگەیەی کە پەیوەندی بە بزووتنەوەی نەتەوەیی ئیسلامیەوە هەیە، دەبە بەهێم بزووتنەوە بەناو ئیفڕەمخوازی حکومەتی لێگەڕان چی و دووی خوردادیەکاندا کەسەر بەم بزووتنەوەیەن، بەتەواوی گەیشتوونەتە کۆتایی خەتەکە. دەزانن ئەم هێزانە پەیوەکیان لە حکومەتدایە. هەندێک لە باڵکانی حکومەت کە بەهەی ڕووداوە خراپەکانەوە پاڵیان پێوەنراوە بە ئەپزسیۆن. بناژەخوازەکان و خامنەیی شەخسی کە هەمیشە دەستی باڵایان لە حکومەتدا هەبووە، ئەوانیان لە حکومەت کردووەتە دەرەوە..
مەلەفی ئەم بزووتنەوەیە لە ئاپەینی ساڵی ١٣٩٦وە داخراوە. بە دروشمی " چاکسازیخوازی بناژەخواز ئیتر داستانەکە کۆتایی هاتووە"، بەڵاستی داستانەکە کۆتایی هاتووە. وە لە ڕێگای یەکەمدا هێزەکانی ئەم بزووتنەوەیە لە شەڕشی ئێستادا هیچ جێگایەکیان نییە. بە تەواوی لەقاودراون و ڕسوا بوون. لەڕە و لەوە هەوە دەدەن، وەک ئەوەی موسەوی ڕایدەگەیەنێت کە دەستووری تەپەڕاندووە، یان ڕوحانی هەندەکجار نوزە نوزەک دەکات و هتد. بەشەک لە کەسایەتییەکانی ئەم بزووتنەوەیە ئەمە ئیتر خەیان بە لایەنگری کەماری ئیسلامی نازانن و بە جۆرێک لە جۆرەکان ڕێژیمیان تەپەڕاندووە. بە واتایەکی تر ڕێزەکانیان بە تەواوی تەکچوون..
ئەمە ئەم بزووتنەوەیە لەهەموو کاتێک زیاتر پەیوەندی بەکەمەگەوە نییە و بەتەواوی مایەپووچ و گۆشگیرە و گەیشتووەتە بنبەست. ئەمە هەمیشە گوتوومانە کە تەمەنی بزووتنەوەی ئیسلامی نەتەوەیی بەقەد تەمەنی حکوومەت درێژە و ئێستا کە حکوومەت کۆتەتە خوارەوە و شەشکی جماوەری بەرفراوان لە دژی هەموو کەماری ئیسلامی دروست بووە، ئیتر ئەم بزووتنەوەیە جێگەی لە ئیعرابدا نیە..
بزووتنەوەیەکی دیکەش بزووتنەوەی ناسیۆنالیزمی پڕە ڕێژاوای ، کە بە بەچوونی من بە وردتر پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی پیڕە دەوڵەتکانی ڕێژاوا. لە ئەدەبیاتی ئەمەدا ئەم بزووتنەوەیە پێی دەوترێت ناسیۆنالیزمی لایەنگری ڕێژاوا، بەڵام لایەنگری ناسیۆنالیزمی حکومەتکانی ڕێژاوا ناوەکی فەرمیتری هەیە. هێزەکانی ئەم بزووتنەوە لایەنگری شارستانیەتی ڕێژاوا نین. ئەم هێزانە بە پاشایەتی و نیمچە پاشایەتی، زۆرێک لە کەماریخوازان و

ناسیۆنالیستەکان، تەنانەت نوێنەرایەتی لیبرالیزمی ڕۆژئاوایش ناکەن. پشتیوانی ئاشکرا و نیمچە کراوە بە دەسەڵاتی پاشایەتی و جەختکردنەوە لەسەر هەڵەی سووری یەکپارچەیی خاک یان مافی مرۆڤی کوردی و هتد، هەمووی لە ڕووی سیاسییەوە بەشکن لە کۆنەپەرستی ڕۆژئاوایی و بەشک نین لە لیبرالیزم یان تەنانەت هەمان دیموکراسی کە ئەم هەزانە ئیدیعای دەکەن. دیارە بنچی ئەم هەزانە ناسیۆنالیزمی تونڕەوی فارسە.

هەزە ڕاستڕەوکانی ئۆپۆزسیۆنی سەر بە ئەم بزووتنەوەیە لەگەڵ سەرهەڵدانی شۆڕشی ژن ژیان ئازادیدا، ناچار بوون بە کۆتنە شوێن ڕووتی پێشهاتەکان بوون. ئەم بزووتنەوەیە لە بیرکردنەوە و عەقیدە و ستراتیژکەیدا دژی شۆڕش. ئەم هەزانە شۆڕش بە ئاژاوە دەزانن، شۆڕش بە تووندوتیژی دەزانن. شۆڕش دەبێتە هەی ئەوەی کارەکە لە دەستی شارەزا و بیرکەرات و تەکنەکرات و خاوەنکارەکان دەربچێت، ئەتریتەی سەرەویەکان دەشکێت و ئەمش فاکتەری نەرمنیە لە ڕوانگەی هەزە ڕاستکانی ئۆپۆزسیۆن و ناسیۆنالیستکانەوە کە دەبێت ڕۆگری لەبکرێت.

کاتێک شۆڕشی ژن ژیان ئازادی ڕووبدا، بە دنیایی ئەوان بنبەست بوون. ئەگەر لەسەر بنەمای خواست وئارەزووی ئەوان گۆڕانکاریەکان ڕووبدایە، دەبوو ئاسەی گۆڕانکاری لە سەرەوە و گۆڕینی ڕژم و ئیفراندەم و گۆڕانکاری لە دەستوور و هاوشێوەکانی لەسەرەوە دەبوو. هەڵە و ستراتیژ و ئاراستەی هەزە ڕاستکان لە بنەڕەتدا وەک یەک بوو. شۆڕشی ژن ژیان ئازادی هەموو ئەمانەی لەدا و دەرکەوت دەخەکە بە ئاراستەیەکی تردا دەڕوات. ئەوان ناچار بوون خۆیان وەک لایەنگری شۆڕش نیشان بدەن، بەڵام لە هەمان کاتدا هەوڵیان دا شۆڕش لە چوارچێوەی میللی نیشتیمانیدا بشکێنن و لە ڕاستیدا بخنکێنن. شۆڕشی ژن ژیان ئازادی بە شۆڕشی نەتەوەیی ناودەبەن، باس لە یەکێتی نەتەوەیی، ئاسایشی نەتەوەیی، سنووری نەتەوەیەکان، بەها نەتەوەیەکان دەکەن و بە گشتی هەوڵی شێواندن و بەلایدابردنی شۆڕش دەدەن بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی-نیشتمانی. کە بەتەواوی لەگەڵ دید و سیستەمی بەها و عەقیدەی ناسیۆنالیزمی فارسدا یەکدەگرێتەوە، واتە تەنانەت دژی حزبە میللی نەتەوەیەکانە، بە نموونە لە کوردستان و ئازەربایجان و ناوچەکانی دیکە. هەڵەی سووری یەکپارچەیی خاکی ناسیۆنالیزمی فارس لە ڕاستیدا هەشداری و کەشانی هەکە لە دژی هەر هەزێک کە بە نموونە خەکی کوردستان یان ئازەربایجان بە نەتەوە ناو دەبات یان دیاریەت هەڵاواردن و چەوساندنەوەی نەتەوەیی نەهەڵەت. هەر باسێک نەک هەر جوداخوازی، بەڵکوو ئەتنەمی و خەباتوبەری و فیدرالیزم لە ڕوانگەی ناسیۆنالیزمی فارسەوە لە

ێزی هەڵە سوورەکانێ و پێویستە سەرکوت بکرێت.
هەر لەبەر ئەم هۆکارە لە جاڕنامەکەیاندا هەڵی سووری یەکپارچەیی خاک بەرز دەکەنەوە و ئایدۆگەیەنن کە ئەرکی سوپا پاراستنی "یەکپارچەیی خاکە". ئەم ڕوونکردنەوەیە لەسەر هەڵە و ئەرکی سوپا تەنانەت لە بازنەی لیبرالیزمی ڕۆژئاوا فێیان دەداتە دەرەوە.
واتە ئەو سوپایەی کە لیبرالیزمی ڕۆژئاوا لانیکەم بە فەرمی پێناسەی دەکات کە ئەرکی بەرگریکردن لە نیشتمان یان نەتەوە لە بەرامبەر دوژمنی دەرەکیدا هەیە، فەلسەفەی بوونی ناسیۆنالیزمی فارس پاراستنی یەکپارچەیی خاکە بەرامبەر بە هەڕەشە ناوخۆییەکان، کە لە ڕوانگەی ئەوانەوە "جیاخوازی"ن. پێناسە دەکات.
ئەمە کۆنەپەرستیەکی تەواوەتیە. ئەمەش لە فاشیزمەوە نزیکە و تەنانەت لیبرالیزمی ڕۆژئاواش نییە. لە فەرهەنگی لیبرالیزمی ڕۆژئاوادا، جوداخوازی گوناهێکی گەورە نییە. لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژئاوا، دواجار پارتە جوداخوازەکان نوێنەریان لە پەرلەمان هەیە و بە ئازادی کار دەکەن. بەگومان حکومەتەکان بە گشتی دژایەتی سنووردانەکانی وڵاتەکەیان پارێزراو بێت، بەڵام ئەمە وایان لێناکات جوداخوازی وەک تاوان و هەڵەی سوور ئابگەیەنن و لەشکر کێشی لەدژ ئەنجام بدەن.هەر وەک ئەوەی حکومەتە ناوەندەکان لە ئێران لە ماوەی سەد ساڵی ئابردوودا چەندین جار کردوویانە.
هەزە ئاستەکانی ئەپەرسیۆن لەگەڵ سەرهەڵدانی شەپۆلی ژن ژیان ئازادیدا هەویاندا ئەو بۆهایانە و گوتارە ناسیۆنالیستی-فاشیستەکان بخەنە ناو شەپۆلەکەوە. ئەم هەوڵانە تەواو پێچەوانەیە و بەتەواوی لەدژی ئەو دروشمانەیە کە خەڵک لە شەقامەکاندا دەیڵێنەوە.
بزووتنەوەی سەهەم بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاریە. سەربەخۆ لەوەی کە پێگەی ئێستای ئەم بزووتنەوەیە لە شەپۆلی ئێستادا چییە، کە دواتر باسی دەکەم، سەرهەڵدانی شەپۆلی ژن ژیان ئازادی، بە تەواوی لەگەڵ هەڵسەنگاندنی هەلومەرج، هێز، ستراتیژی، سیستەمی بۆهادا یەکدەگرێتەوە و ڕوونکردنەوەیەکە کە حیزبی ئەمە وەک هێزێکی سەر بە بزووتنەوەی کۆمۆنیزم کرێکاری لە بەرچاوی کۆمەڵگەدا دادەنێت.
تەنانەت ئەوەی کە هەموو جیهان پێشهاتەکانی ئێستا بە شەپۆلی ژن ناودەبەن، پشتڕاستکردنەوەی ئەم یادەوەرییە زیندووەی مانسوور حیکمەتە کە بیست و دوو ساڵ لەمەوبەر پێشبینی ئەوەی کردبوو کە شەپۆلی داهاتووی ئێران شەپۆلێکی ژنانە دەبێت. ساڵانێک لەمەوبەر دامەزراوەی شەپۆلی ژنان لەسەر ئەو بنەمایە دامەزرا کە چالاکی بەردەوام و بەدواداچوونی هەبووە و هێزێکی کاریگەری لە پەپۆلەی ئەم شەپۆلەدا هەبووە. لەڕووە بیگرە هەتا شەپۆلی دژی حیجاب کە پرسێکی

بنەڕەتی شکستی. ئەم مانۆ و نەمانۆی حکومەت بەستراوەتەوە بە حیجابەوە. ئەم دەبینین بزووتنەوەی دژی حیجاب چ هەندەکی قووڵ و فراوانی بەدەستهێناوە. ساڵانەکی زۆر، ٨ی مارس بە ٨ی مارس، نەک هەر لە وڵاتی جیهانی ژنانەدا، بەڵکو لە هەموو بنەیەکدا، حیجابی ئیسلامیمان وەک دیواری ئاپارتایدی سەکسی، وەک ئاڵای بەمافی ژنان و لە دڕاوەی وەاتیش وەک ئاڵای بزووتنەوەی کۆنەپەرستانەی ئیسلامی سیاسی.ئەم هەمیشە بەخنەمان لێگرتووە و لێمان داوە و شکستمان لێگیر کردووە. ماوەیەکی زۆر لەموبەر داماننگیاند کە حیجاب شوشەی ژیانی حکومەتە، کە کەماری ئیسلامی بە حیجابەوە هاتووە و بە بێ حیجاب دەڕوات، بە تووندی بەرگریمان لە جوڵەی کچی شۆقامی شکاندش و بزووتنەوەی بە حیجاب کرد هەمیشە و لە هەموو شوێنێک، و ئەمڕۆش شاهیدی ئەوە دەبین کە شکستی ئەم دوایە، کە بەهەی کوشتنی مەحساوە بوو بەهەی "حیجابی خراپ"ەوە، بە بزووتنەوەی سەرتاسەری حیجاب دەستی پێکرد، هەموو حکومەتی نائومێد و بەدبەخت کردووە.
بەگومان بەرەنگاربوونەوەی حیجابی زۆرەملێ تەنیا یەکێکە لە مەیدانەکان. بزووتنەوەی مامۆستایان، بزووتنەوەی خانەنشینان، کە ئێستا لە شۆقامەکاندا خەبات دەکەن بە بژێوی ژیان و کەرامەت، خەبات بە زیادکردنی موچە و ماف و چەژۆرگرتن لە ژیانەکی ئینسانی دەکەن، پایەیەکی دیکەی شکستی ئێستایە. لەم بزوتنەوانەدا حیزبی ئەم هەمیشە ئاماهەگر بووە و خەباتی بە بژێوی ژیان و کەرامەتی بە مەیدانەکی گرنگی خەبات زانیوە، کە نەک هەر پرسی کرێکاران و موچەخۆرانیش، بەڵکو پرسی زۆرینەی خەڵک کە بەرو خوار هەڵی هەژاری پاڵنراون. پارتی ئەم هەمیشە لە بزووتنەوەی دادپەروەری و دژی لەسەدارەدان و بەردبارانکردن، بزووتنەوەی ئازادکردنی زیندانیانی سیاسی، بەرگریکردن لە منداڵان، پاراستنی ژینگە و مافی کەوانە و هتد، کە زەمینە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی شکستی ئێستا پێکهێناوە حزبی ئەمش بەردەوام چالاک بووە.
ئەوندەی پەیوندی بە ئامانج و تەوەری شکستوە هەیە، پەموایە دروشمی سەرەکی ژن، ژیان ئازادی، بە تەواوی نیشانی دەدات کە حزبەکەمان چی دەوێت. "ژن" بە واتای یەکسانی و ڕزگارییەکی تەواوەتی ژن و پیاوە چونکە لە کەماری ئیسلامیدا کلیل و ئاڵای چەوساندنەوە و پەردەی خنکاندن لەسەر هەموو کەمەگا بە مافی ژنانە. بەیە دروشمی ئازادی ژن ڕاستەوخۆ پەیوندی بە دوو پایەی ترەوە هەیە، ئەوانیش "ژیان" و "ئازادی" هەموو کەمەگایە. ئەم هەمیشە گوتاری حیزبی ئەم بووە. وە قسەکردن لەسەر شکستی ژنان ساڵانەک پێش دروستبوونی ئەم شکست، جەختکردنەوەمان لەسەر ڕزگاری ژن نیشان دەدات. جەختکردنەوە لەسەر شکستی ژنان، نەک بە مانای

شۆشک تەنها لەسەر پرسی ئازادی ژن، بەکو وەک شۆشک کە داوای ڕزگارکردنی تەواوی کۆمەڵگا دەکات لە هەموو نایەکسانییەک لە ژێر ئاڵای ئازادی ژندا. شۆشک کە تێیدا ژنان ڕێکخراوەیی دەگەڵن. شۆشی ئێستا بە ڕوونی وردی ئەم هەڵسەنگاندنانە نیشان دەدات.
لە پەیوەندی لەگەڵ "ژیان"دا، ئەمە هەمیشە لەگەڵ بژێوی ژیان و کەرامەت و چژوەرگرتن لە ژیانکی خۆشگوزەران و مرۆڤدۆستانە بووین بە هەمووان و بەردەوامیش بەم شێوەیە خەباتمان کردووە. ئەرکی ئەمە بنبەرکردنی هەژاری و نائەمنی ئابووریە، ئەرکی ئەمە نەهێشتنی بەشایی قووڵی نێوان هەژاری و سامان. وەک چۆن کرێکاران دژ بە "موچەی فەلەکیی نەهامەتی گشتی" هەمیشە دروشمیان دەوتەوە. لە بەرنامەی دونیایەکی باشتردا داوای خوێندن و تەندروستی بەبەرامبەرمان کردووە، کە لە مژێ دروشمی بزووتنەوەی مامۆستایان و خانەنشینان بووە. ئەمانە مانای "ژیان"ن لە دروشمی ژن ژیان ئازادیدا. ژیان واتا خۆشگوزەرانی هەمووان لەسەر بنەمای پشکەوتووترین پێوەرکانی خۆشگوزەرانی، واتە هەوەشاندنەوەی کێلایەتی و ئیستغلالکردنی مووچە و کاری تاقەت پەوکێنی کرێکاران، ئەمەش بە واتای دامانی ئەو بەشاییە چینایەتییە زەبەلاحە و دڕندی قووڵی نێوان هەژاری و سەروەت و سامان و دابینکردنی ژیانکی ئینسانی و ئازاد و یەکسانە بە هەر کەسێک.
ئەمانە هەمووی پرسکانی بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و ئامانج و ئایدیالیحزبی ئێمەن، کە ئەمەش دەبینین لە شۆشکی گەورەدا، لە یەکەمین شۆشی ژنان لە مژوودا ڕەنگدانەوەی هەیە.
ئیدارەی ئەوشورایی کە بە یەکەمجار کرێکارانی قامیشی شەکری هەفت تەپە چەند ساڵێک لەمەوبەر لەکاتی مانگرتنەکیاندا وروژاندیان، هەروەها یەکێکە لە ئامانجە ڕاگەیەندراو و ستراتیژییەکانی حزبی ئێمە. ئیدارەی شورایی بە مانای نکۆڵیکردنی هەر جۆرە حکومەتێک لە سەروی خۆیەوە و بنبەرکردنی هەر جۆرە ستەم و دیکتاتۆرێتێک کە لە سەد ساڵی ڕابردوودا کۆمەڵگەی ئێرانی گرتووەتەوە. ئەم ئامانج و گوتار و خەباتانە بنەمای شۆشی گەورەی ئێستان.
لە هەلومەرجی ئێستادا ئەوەی ڕوونە ئەو هەوڵستەیە کە حزبی ئێمە لە بزووتنەوەی کرێکاریدا بەهرەمەندە. بەتایبەت لە نێو کرێکارانی نەوتدا، هەروەها ئەو ڕێکخراوە کردەیی و مەیدانییەی کە لە مانگرتن و ناڕازایەتییەکانی کۆرتە جۆربەجۆرەکانی کاردا هەیبوو.
سەیرکەن بەشێوەیە نییە تەنیا مەیلی کۆمۆنیستی لە بزووتنەوەی کرێکاریدا چالاکە. لە نێو کرێکاراندا مەیلی جۆراوجۆر هەیە، لە دووی خوردادەوە بە ڕاست و مەیلی ناسیۆنالیستی. بەڵام هەمیشەچەپ باڵا دەست بووە. دەکرێ بڵێین بزووتنەوەی کرێکاری هەمیشە لە خەبە

خ مەیلی چەپی هەبووە و لەم چوارچێوەیەشدا حیزب بە هاوبەشی بڕیاری لە بەهەڵزکردنی مەیلی کۆمۆنیستی کرێکاری لە بزووتنەوەی کرێکاریدا گرتووە، کە پەموایە لە جاڕنامەکەدا ڕەنگدانەوەی هەیە لە ٢٠ ڕێکخراوی سندیکا و مەدەنی و هەروەها جاڕنامەی داواکارییە پێشکەوتنخوازەکانی ژنان دەتوانرێت ببینرێت
هەروەک ئاماژەم پێدا خودی پێکهاتنی شێوەش مەری تەئید بوو لەسەر ئەو سیاستانە و لەسەر پرسەی ئەو پێشهاتانەی کە پێشبینیمان کرد و هەوڵماندا بەدەستی بهێنین. شێوەش ئاهەنگێکی ئەمەیە. ئاهەنگێک بە کۆمۆنیزمی کرێکاری. هەروەک وتم ئەوانی تریش شوێنی دەکەون، بەڵام ئەمە ئاماژەکانمان بەرزکردەوە. هەر لەو کاتەوەی بزووتنەوەی دووی خەردادی دەستێپشتوویان هەبوو و نافەرمانی مەدەنی و ڕژێم جڵەوی باس دەکرا، ئاڵای شۆڕشمان هەڵکرد، ئەمەش پێکهێنانی شێوەی ژن، ژیان ئازادی لە خەیاڵ، ڕاست ودروستی ئەمە و ئیعتیباری ئەمە و پێگەی تایبەتی حیزب لە دڵی، گرێانکارییەکدایە کە لە کۆمەڵگای ئێراندا هەیە.
حەسەن ساڵحی: حەمید تەقوای، تۆ باسی باڵا دەستی چەپی کۆمەڵگات کرد. پرسیاری من ئەوەیە تا چەند ڕەگەز دەدەیت هەوخانی کۆماری ئیسلامی بەپێی ئەو ستراتیژ و ئامانج و سیاستە هەوبدات کە ئەم بزووتنەوەی چەپگرایە، بزووتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری نوێنرایەتی دەکات. واتە ئەو گرێنتییە چییە کە ئەو هێزە سیاسیانەی تر کە باست کرد شێوەش نەفەنن؟ ئەمە تا چەند مومکینە؟
حەمید تەقوایی: هەوتی مژوو و ئاوگۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لە زانستە وردەکان نین کە وەک فیزیا و کیمیا پێشبینی بکرێن، بەڵام دەتوانیت هەڵسەنگاندنەکی دیاریکراو بکەیت و باسی ئەگەرەکان بکەیت. ئەوندەی پەیوەندی بە هەوونکردنەوە و هەڵسەنگاندنەوە هەیە، پەموایە چەپ لە هەووی کۆمەڵایەتییەوە زۆر بەهێزە. مەبەستم تەنیا حیزبی ئەمە نییە. بە گشتی بزووتنەوە ناڕەزایەتییەکان لە ئێران چەپ و ڕادیکاڵن. ئەوەی کە شێوەش لەسەر ئازادی ژن دروست بووە نەک لەسەر سەربەخۆیی و پێشڕەوی و گەشەی ئابووری، دژی بێگانە و هێزمووەنی بێگانە و هتد، نیشانەی سروشتی کۆمۆنیستی شێوەش.
شێوەکانی سەدەی بیستەم بە شێوەیەکی سەرەکی جۆرەکی جیاواز بوون. ئەو شێوانەی تەنانەت بەناوی کۆمۆنیزمیشەوە هەوپاندا، مەبەست لەی قەڕبووکردنەوەی کۆموکۆیە ئابووریەکان و تێپەڕاندنی دواکەوتوویی سیستەمی فیدااڵی پێش سەرمایەداری بوو. تەنانەت دوای شێوەشی ئۆکتۆبەر، هەوتی پێشڕەوی لە هەووسیادا زاڵ بوو و جۆرەک لە سەرمایەداریی دەوڵەتی ڕێکخراو، کە هەرچەندە وەاتەکەی کردە زلهێزەکی پێشڕەوی گەورە، بەڵام هیچ پەیوەندییەکی بە خواست و

ئایدیاڵ شۆشگەیی سەرتایەکانی بەشداریکانی نەبوو. لە چین دەبینین کە لە سەردەمی کۆمۆنیزمدا سەرمایەداریەکی هاری کە لەسەر بنەمای قوتابخانەی شیکاگۆ دامەزراوە و زاڵ بووە.
شۆڕشکانی سەدەی بیستەم، نزیکەی هەموویان، شکست بوون لە چوارچێوەی جۆرێک لە ناسیۆنالیزم، پیشەسازی، گەشانەوە بە کولتوری ڕەسەن لە دژی کۆلۆنیالیست و ئیمپریالیزم و دژی دەسەڵاتی بیانی. لە ئێرانیش هەمان شت بوو. شۆشی ساڵی ١٣٥٧ ڕێک لە ژینگەیەکی ئاوادا ڕوویدا. ئۆگەر لە ئاستێکی بنەڕەتیدا بەوانیت، بەت دەردکەوێت کە یەکێک لەو هەکارانەی کەخومەینی توانی بەناوی شۆشەوە شکست تێکبدات، ئەوە بوو کە ئەو گوتار و کەشوهەوایەی لەو قۆناغەدا هەبووە، دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی بووە. زۆر جار جەختم لەوە کردۆتەوە کە دوای کودەتاکەی ٢٨ی موردادد، کەشوهەوای دژە ئەمریکی و دژە ڕۆژئاوایی گشتی زاڵ بوو بەسەر ئەپۆزسیۆندا. ئەپۆزسیۆن، لە چەپ و ڕاست، ئایینی و ناسیۆنالیست، ئەمریکای وەک هەکار و سەرچاوەی هەموو ئازارەکان و وابەستەیی حکومەتی شا بە ئەمریکاوە دەبینی. پێی وابوو دیکتاتۆریەت دەگەڵتەوە بە وابەستەیی. تەنانەت زۆربەی هێزە چەپەکانیش پێیان وابوو کە بەشێک لە بۆرژوازی کە سەربەخۆیە لە ئیمپریالیزم و بەناو کەمپرادۆری ئەو سەردەمە نییە، دیموکراسی و ئازادیخوازە. پێیان وابوو دیکتاتۆری و زوڵم و ستەم دەگەڵتەوە بە پشتبەستن بە ئیمپریالیزم. پێیان وابوو شا دیکتاتۆرە، چونکە "سەگی زنجیر"ی ئیمپریالیزمە و هتد و هتد. ئەم کێش و هەوا و ئەم پارادایمە سیاسییە تا ئادی دژە ڕۆژئاواییبوون و دژە مۆدێرنیزم فراوانتر بووبوو کە ڕۆژئاوا نوێنەرایەتی دەکات.
بە شۆشی ساڵی ١٣٥٧ و دەسەڵاتی دیکتاتۆری حکوومەتی "سەربەخۆ و خەماڵی"ی کەماری ئیسلامی، ئەم فەزایە بە تەواوی لەناوچوو. دەرکەوت کە دیکتاتۆریەت پێویستیەکە بە کارکردنی سەرمایەداری لە ئێراندا و هەکاری هێزمووونی سەرمایە بیانیەکان نییە. دەرکەوت بزووتنەوەیەکی وەک ئیسلامی سیاسی و دەوڵەتێکی وەک کەماری ئیسلامی دەتوانێت هەم دژە ئەمریکی بێت و هەم هەکاری دڕندەترین جۆری دیکتاتۆریەتی سەرمایەداری بێت.
ئەمە شۆشی ژن ژیان ئازادی لەبارودۆخێکی تەواو جیاوازدا ڕووی داوە. هیچ نیشانە و شوێنەواری ناسیۆنالیزم و کولتوری ناوخۆیی و خەمی پیشەسازی و دژە بگانەگەری و هتد تێیدا نابینیت. لایەنگری مۆدێرنیزم و دەستکەوتە پشکۆتنخوازەکانی کولتوری ڕۆژئاوایە و بە ڕوونی ئایدگەیانێت کە ژنان دەبە بە تەواوی یەکسان بن لەگەڵ پیاوان. پێویستە هەموو هاوڵاتیان بە تەواوی یەکسان بن. کەمەگا

دەبێت ئازاد بێت، هیچ سنووردارکردنێک بۆ ئازادی دیاری ناکات، وەک سوکایەتی نەکردن بە شتە پیرۆزەکان، ئەم یان ئەو هۆسەمەی نەتەوەیی- نیشتمانپەروەرانە و هتد. ئەوەی بەشکۆ لە گوتار و بۆهاکانی هێزە ئاستەکان. ئەوەی خەڵک مەبەستیان لە ئازادی، ناسیۆنالیزم نییە. مەبەستیان ئەوە نییە پیرۆزی نەتەوەیی- نیشتمانی بە پیرۆزی ئیسلامی بگەڕێن. بەڵکو دیانەوێت لە هەموو تابووە نەتەوەیی-ئاینییەکان ڕزگاریان بێت. پارادایمی ئەمە پارادایمی مۆدێرنیزم و هیومانیزم و بۆها ئینسانییە گشتگیرەکانە.
خەڵک بە هیچ تێبینی وەرجێک ئازادییان دەوێت، لە ئازادی جل و بەرگەوە تا ئازادی مۆسیقا، هونەر، دڕبڕین، بیرکردنەوە، مانگرتن، خۆپیشاندان، هەڵکشتن و...هتد. خەڵک ژیانێکی شایستەی ئینسانی سەدەی بیست و یەکیان دەوێت. ئه مێ سۆشیال میدیا وای له خه ڵک کردووه چاویان به ڕووی جیهاندا بکه نه وه و خۆیان به هاوڕاتی پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه کان به ڕاورد بکه ن و هیچ شتێکی که متر له پێشکه وتووترین کۆمه ڵگه قبووڵ نه که ن. ئەم شەڕشە بۆ پڕی دروشمی خۆی، لەسەر ئەو خواست و هیوا مرۆڤانە دامەزراوە.
ئەم پارادایمە گشتییە، ئەم فەزا گشتییە، ئەو فەزا و پارادایمەیە کە حیزبی ئەمە لەسەری دروست بووە و مزگێنیدەر و ئاڕاهێنگری بووە. بەگومان مەبەستم ئەوە نییە کە هەموو ئەوانەی دروشمی ژن ژیان ئازادی دەڵێنەوە، بە ئەملاولا کۆمۆنیست یان لایەنگری حیزب بن. بەو مانایەی کە بە شێوەیەکی بابەتیانە و عەینی کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە هاتووە و ئەمەش شەڕش ئاڕا و دروشم و تێۆرێکی هەیە کە بە تەواوی لەگەڵ هەڵ و سیاسەت و ئاراستە و ستراتیژی کۆمۆنیزمی کرێکاری و حیزبی ئەمەدا یەکدەگرێتەوە.
ئەمەش فاکتەری گرنگە کە هیوامان پێدەبەخشێت. ئەگەری زۆر هەیە لەم دەخەدا دەسەڵات بگرینە دەست. وە خەڵک دەتوانێت بێتە سەر دەسەڵات. چونکە ئامانجی حزبی ئەمە دامەزراندنی حکومەتی شورایی، واتە ئەمە دەماناوێت خەڵک ڕاستەوخۆ بەشداری حکومەت بکات، بەشداربێت، و هیواداربن، و پەموایە کەشی گشتی ئەم قۆناغە ئەوە دەردەخات کە ئەمە بەتەواوی مومکینە. تەنانەت لە شەڕشی ١٣٥٧دا کە وەک وتم لە نەو هەزە ئەپۆزسیۆنەکانی سەردەمی پارادایم و کەشوهەوای فیکری دژە ڕژاوایی و دژە ئەمریکیدا باو بوو، لە دوای ڕووخانی شا، خەڵک لە هەموو شۆنێک شوراکانیان دامەزراند ا. دوو ساڵ و نیوی خایاند، تا ٣٠ی خوردادی ١٣٦٠، تا دواجار کۆماری ئیسلامی توانی شکست بە شوراکان بهێنێت. لە هەموو شۆنێک شورایەک هەبوو و هەمووان ئازادی و دیموکراسییان بە شوراکانەوە گرێدا.
ئەمجارە بە بەوای من شەڕش زۆر لەوە زیاتر دەڕوات. ئەمجارە

حکومەتیشورایی حزبی تایبەتی خۆی هەیە کە لەو ماوەیدا وا نەبووە.شوراکان لەخۆو و لە خوارەوە پێکهاتبوون. ئەمە بەرنامەی دنیایەکی باشتری حیزب حکومەتی شورایی بە وردی ڕوون کراوەتەوە. ئەمجارەیان حیزبەکی دەستبەکارمان هەیە لە شەشدا کە لە سالی ١٣٥٧دا لە هەبوونی دەرکی نەبوو، ئەویشحزبی کۆمۆنیستی کرێکاریە. ئەمانە وامان لێدەکەن ئومێدمان هەبێت کە بتوانین ئەم شەشە بگەینە سەرکەوتن.

حەسەن ساڵحی: دوا پرسیارم سەبارەت بە دەخی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریە. ویستم بزانم، بە بۆچوونی ئەوە خاڵە بەهێز و لاوازەکانی ئەم حیزبە چین؟ ئەو بوارانە چین کە پەویستە حزب چالاکیەکانی تێدا باشتر بکات؟ حیزب چی بکات بە ئەوەی جێگەی خۆی لە دڵی خەڵکدا بەدەست بهێنێت و متمانەی گشتی بەدەست بهێنێت و ببێتە یەکەم هەڵبژاردەی سیاسی خەڵکی ئێران؟

حەمید تەقوایی: ئەوەندەی پەیوەندی بە نوێنەرایەتی دڵی خەڵکەوە هەیە، بە بۆچوونی من لە ئێستادا حزبی ئەمە ئەم پەیوەندییەی لەگەڵ کۆمەڵگەدا هەیە. واتە ئەمە نوێنەرایەتی قسەی خەڵک دەکەین. سەیری پێگەی بابەتیی سیاسەت و خواست و ئایدیاڵەکانی حیزب بکەن لە کۆمەڵگەدا یەک باسە و تا چەند خەڵک ئاگاداری ئەمەیە باسکی تر. ئەوەندەی پەیوەندی بە فاکتەری یەکەمەوە هەیە، بە بۆای من دروشمەکانی حیزب بوونەتە کۆمەڵایەتی و جەماوەریی بە ئەوەی زۆرینەی خەڵک بزانن کە حیزبەک هەیە سانایکە خەباتی کردووە و ئەم ڕێگایەی قیرتاو کردووە و بەربەستەکانی لە سەرڕێی لابردووە. کۆمەڵگا دەتوانێت بگاتە ئەرە. بەگومان هەستەوان دەزانن. بەڵای من زۆرێک لە هەستەوان و ئەوانەی بەشدارن لە بزووتنەوەی کرێکاری، بزووتنەوەی خوێندکاری، بزووتنەوەی ژنان، دادخوازی و هتد ئەمە دەزانن، بەڵام جەماوەری دانیشتوان، جەماوەری خەڵک، ئەم شارەزاییەیان نییە. خۆشبەختانە لە دەی ئەم شەشدا، لە ڕووی هۆشیاری جەماوەرییەوە، کۆمەڵگا بەم ئاراستەیە دەڕوات.

سەیرکەن هەموو شەشەک، بەپێی پێناسە، هەلومەرجی لەبار بە کۆمۆنیستەکان دروست دەکات. تەنانەت لە شەشی ١٣٥٧یشدا، گروپە کۆمۆنیستەکانی وەک چریکە فیدایەکانی خەڵک ، هەرچەندە لە ١٠ کەس زیاتر نەبوون کە لە زیندان ئازاد بکرێن، بەڵام توانیان خۆپیشاندانی جەماوەری ڕێکبخەن. بەم مانایە شەش چەپ گۆڕە دەکات و لەسەر شانی بەرزی دەکاتەوە. لە شەوازی سەرتاییدا ئەمە بە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریش ڕاستە کە دەیان ساڵە خەبات بە پێکهێنانی شەش دەکات. بەیە پەویستە بگوترێ حزبی ئەمە لە ڕوانگەی بابەتیی و کۆمەڵایەتییەوە هەڵوەستەکی زۆر لەباری هەیە. بەڵام دەبێت وا لە

جەماوەری خەڵک بکەین ئەمە ببینن و حیزب بناسن. هەوەستی حیزب ببینن و بتوانن بەناوی خیانەوە هەڵیبژێرن. هەشتا زۆر شتمان ماوە بۆ گۆیشتن بەو ئامانجە. ئەمە هەشتا لەو خاڵەدا نین. شەش هەشتا گۆنجێ، دەتوانین بڵێین، دەبێت هەوڵبدەین بۆ هەمان ئاراستەدا بڕۆو پشتەوە بچین.

لە سەردەمێکدا پەموایە ئەوە لە سمیناری "ئایا دەکرێت کۆمۆنیزم لە ئێران سەربکەوێت" بوو کە مۆنسور حیکمەت ڕایگەیاند کە هەر ئەوەندە بەسە کە شەش مانگ بارودۆخی چالاکی سیاسی ئازاد دەستەبەربکرێت، هەر ئەوەندە بەسە ڕۆگۆ بدرێت حزبەکان بۆ ئازادی کاربکەن هەتا خەڵک ئەمە هەڵیبژێرێت. ئەمە تا ئەمڕۆش ڕاستە. ئەمە هەشتا لە ئێران ئەو هەلومەرجەمان نییە، ژۆم سەرکوت دەکات، هەسوەاوی حیزب ناتوانێت خۆی بناسێنێت و ناچار نکۆی لە ناسنامەی حیزبیی خۆی بکات. ڕابەری کردەیی و مەیدانی کۆمۆنیست هەشتا زۆرتر شاراوەن. بەڵام ئەگەر ئەم هەلومەرجانە بگۆدرێن و هاوسەنگی هێز بگاتە ئاستێک کە حزبەکان بتوانن فراوان ببن، پەموایەحزبی ئەمە بەخێرایی دەتوانێت چەند ئەوەندەی ئەمڕۆ هێز کۆبکاتەوە.

ئەوەندەی پەیوەندی بە ئەمڕۆوە هەیە، بەڵای من ئەو بوارانەی کە لاوازی ئەمەن و پێویستە بتوانین بەسەریدا زاڵ بین و چالاکییەکانمان باشتر بکەین، بە بۆای ئەوە، یەکێکە لە بەکارهێنانی بۆرفراوان و گونجاو و چالاکانەی سۆشیال میدیا. حزبی ئەمە لەو ئاستەدا پشکۆتنی ئەوتۆی لەم بوارەدا بەدەست نەهێناوە کە پێویستە. من ناچمە ناو ئاستەنگە کردەیی و تەکنیکییەکانی ئەم کارە، بەڵکو پێویستە حیزب زۆر چالاکتر بێت لە سۆشیال میدیا و وێک ئامرازی سەرکی بە ڕێکخستنی تەڵ و هەمەتی جەماوەری و هەمەتی مەیدانی بەکاری بهێنێت.

خاڵی دواتر ئەوەیە کە حیزب زیاتر وێک ئیدیعاکارێکی دەسەاتی سیاسی لە ئاستی ماکرەدا لە کۆمەڵگادا دەربکەوێت. مۆنسوور حیکمەت لە باسی حیزب و کۆمەڵگادا ئاماژە بە خاڵەکانی وێک ئەوەی کە خەڵک دەبێ بوونی حیزب ببینن. دەبێت بوونی حیزب لە هەموو شوقام و هەموو قوتابخانە و زانکۆ و هەموو کارگەیەکدا دیار بێت. بەگومان ئەمە بەو مانایە نییە کە ئەو ئەندامەی حیزب خۆی ئاشکرا بکات، ئەمە هەشتا مومکین نییە، بەڵکو دروشمی حیزب و وتارەکانی حیزب و لافیتە و تراکتی حیزب و نووسینی دیواری حیزب لە هەموو شوێنێکدا دیار بێت و حەلقە و کۆڕی حیزبیی و گردبوونەوە لەسەر تەو میدیا کۆمەایەتیەکاندا پێکەوە پەیوەندیدار بن و ئەم ئەرکانە ئەنجام بدەن. پێویستە لەم بوارانەدا زیاتر کار بکەین.

لە ئاستی ماکرەدا ناوەندێکی کارەکانمان لە دەرەوەی وڵاتدایە.

پەیوستە لە بواری لێبیکردندا چالاکتر کاربکەین. ئەمە دەمکە سیاسەتی بایکۆتی کەماری ئیسلامی بڕوپش دەبین و ئێستا خەریکە ببێتە گوتارێکی گشتی و لە ئەنجامدا هەڵوێستانی دیکە بەشێکی لە بەرز دەکەنەوە. ئەمە بایکۆتی تەواوەتی کەماری ئیسلامیمان دەوێت. لەم ئاستەیدا پەیوستە زنجیرەیەک چالاکیی سەر شەقام و چالاکیی لێبیکردن بە شێوەیەکی گشتگیرتر و بەردەوامتر لەوە دابنێین کە تا ئێستا کردوومانە.
بڕای من ئەمانە بوارگەلێکن کە هێشتا بوار ماوە بە ئاوەی حزبی ئەمە چالاکتر بێت و باشتر بێت و خاڵە لاوازەکانی داپۆشێت.
١٩\ ٤\ ٢٠٢٣، ٣٠ی فەروەردینی ١٤٠٢

سێی دارەصاکەی "بەشیر" لە چیدایە؟.. فازیل شاوەیس

قەت قەزە ی ئەو دارەصایەم لەبیر ناچێتەوە، کە ئەفسەرێکی عەرەب، پێش(٦٠) ساڵی ڕابەق، بە ناهەق، بە بەرچاوی ئەو خەڵک و خوایە، دەیکەشا بەنۆشان و تیرەقی پشتی باوکمدا. باوکم شیشە ئاسنێکی چەماوی بەدەستەوە گرتبوو، لە پێش دوکانەکیدا، بە تەغماغێک دەیویستی، ڕاستی بکاتەوە، بەئاگا بوو، کە ئەفسەرێکی باڵا، لەسەر لاتەختەکی گازینەی حەمەگەمیان دانیشتوە، ئەو ئەفسەر ڕەزاقورسەش، ئاماژە بە ئەفسەرێکی یاوەری دەکا، کە ئەو تەق و هەڵەی باوکم بەدەنگ کا! ئەویش دەکەوێتە حەسیرەیدانکردنی باوکم بە دارەصایەکی دەستی.

دیمەنی دووەمی ئەو دارەصا زاڵمە، هەر لەو ساڵەدا ـ کە ١٢ ساڵان بووم، لە هی یەکەم بە ئازارترە: ئەبو عەلی، سەربازێکی قوولەشی گوولەپیاوی پیچم نافرجا، هاتە پێش گازینەیەکەی حەمەگەمحانی و بە دارەصاکەی دەستی ـ کە دار حەیزران بوو، ئاماژەی بە دینگە بایە سوورەکانی بەردەم گازنەیەکە کرد و بەسەر حەمەگەمحانەدا شەواندی:"هەی حەیوان، ئەوە بە ئەو دینگانەت بە ڕەنگی سوور بایە کردوە، هەی کانە شوعی؟" ئەوجا وەک سەگی هار و گورگی برسی، کەوتە دارکاریکردنی حەمەگەمحان، ئەوەی لە گازینەیەکە بوو، بەسەر کورسی

و مەزاندا بازیاندا و هەڵاتن، تا حەمەگەمحان لەهەشخەی نەچوو، ئەو نامەردە دەستی لەسەر هەڵنەگرت... دواتر، خەڵک چوون لە لای باقی حەلاق تەنتریە و لەکە و کەلەنیایان هەنا، تا برین و زامەکانی ئەو زاتە نیشتیمانپەروەرەی پە تیمارکەن!

لەگەڵ ئەو تەکهەڵچوون و شەوشەرەی ئەو چەند هەڵەی دوایی سووڕان، دارعەصای دەستی ئەفسەرەکان، پرسیارەکیان لە مەشکەمدا ئاگر دا: بۆچە، لە کەلتووری سووڕانییەکاندا دارعەصا هەندە بایەخدارە؟

دارعەصا، لە کەلتووری خەڵکانی دونیادا، بە درێژایی مێژوو، کەم تا زۆر، هەنگاوانەوەی هەیە. بەڵام هەنگاوانەوەکەی لە هەژدەهات تەختر و کاریگەرتر، لە هەژدەهاتیش، لە نەو عەرەبدا، پتر جێگیر و دیار و بەسەنگ، لە نەو عەرەبانیشدا، سووڕانییەکان، پلەی یەکەم وەردەگرن لە "کەلتووری دارعەصا لە ژیانیاندا"، باشە، ئەو سەرەکەی لە چ دایە؟

لەکەینەوەی شوانەوارناس و ئانتەپالیژیستەکان، وای بە دەچن، کە دارعەصا، لە مێژووی مرۆڤایەتیدا، دوای بەرد، دووەمین چەکی داهێنراوەی مرۆڤ. بە درێژایی مێژووی دێرینی مرۆڤ و سەردەمەکانی سەمەری و فیرعەونی و یۆنانی و هەمانییەکان، دارعەصا نەک هەر پەکە و مەقامی دیاری خەی هەبووە، بەڵکوو ئامرازێکی دیاریی بەهێزچوونی ژیانیش بووە. جا کە ئایینە ئاسمانییەکانیش هاتن، هێندەی دە هەڵی دارعەصا بەرزتر نرخێندرا تا گەیشتە پلەی پیرۆزی و تەقدیس کردن. جا بەردەوامیی بایەخی ئەو دارعەصای، تا ئەم چرکەساتەش لە هەڵکشان دایەو لە تەکنەلۆژیایی ئێستا و ئایندەشدا، پلەکەی تازەتر بە خەی تەمار دەکا ـــ ئەمە بە خەی بابەتکی سەرنجڕاکێشە!
ئەوە، قەت لە خەتان نەپرسیوە، بۆچی لەگەی دەرمانخانە (مارەکە خەی لە دارعەصایەک لووڵ داوە و زاری بەشکردەتەوە و زمانی دەرهێناوە؟)

بەر لە حەفت سەدە پێش زایین، گریکەکان لەو باوەڕە دابوون کە نەخۆش بە دەرمان و بە سیحر چاک دەبێتەوە. دەرمانەکە ژەهری مارە و دارعەصایەکێش، ئەو دارعەصایەیە کە "ئیسکیلابیوس"ی حەکیمی گریکی بەدەستەوەی گرتوە، بیگەنەتە جێستەی هەر کەسێکی نەخۆش، یەکسەر چاک دەبێتەوە. یان مارەکەی ئەو، زمانی لە هەر کەسێک بدا، نەخۆشی نامینێ. (بە سەردەمی ئێستا ئەمە ئاماژەیە کە هەر دەرمان چارە نییە، لایەنی دەروونیش چارەی دەوێ!)

لە مـــژووی کـلـتـــووری نـتـەوکـانـــدا، دارەصـــا، پـێـوەســتـە بـە هـەنـــدەکانی کـەمـــایـەتی و ئـایـینی و بـــاوەڕ و ئـەنـتـــرپـۆلـۆژی و تـەنـانـەت لایـەنی بـەرگریی و خـەبات و سیاسیش. ئـەوەندەی ئـەو ئامرازە وەک "ڕەمز" کاریگـەری هـەیـە، نـیـو ئـەوەنـدە وەک" چـەک" کاریگـەری نـیـیـە. شـتـێـکـاریـیـە دەروونـیـیـەکـانی هـاوچـەرخ ئـامـاژەیـەکی تـرســنـاک بـە دارەصـا دەکـەن و دەڵـێـن:"ئامرازی دار عەصا، کە داهـێـنـانـێـکی ئـەقـڵی مـرۆڤـە، جـیـهـانـێـکی هـێـنـدە فـراوان و واتـای هـەیـە لـە ئـەرک و فـرمـان و بـەکارهـێـنـانـەکـان، خـەیـاڵـدانی مـرۆڤ پـەی پـێـنـابـات و سـنـووردەی بـە دیـاری نـاکـرێـ. دارەصـا، ئـامـرازێـکی بـەهـێـز و کـاریگـەرە لـەسـەر هـزر و هـەسـت و هـۆش و ئـەقـڵی مـرۆڤ، نـابـە وەک بـەرچـیـخ و سـەرەڕم و مـتـرەق سـێـر بـکـرێـ، کـەسـیـش نـازانـێـ شـوێـ و شـوازی ئـەو ئـامـرازە لـە ئـایـنـدەدا چـی لـێـبـەسـەر دێـ و چـۆن دەبـێـ. دارەصـــا ئـەسـتـونـگی شـارسـتـانـیـەتـیـی مـرۆڤـایـەتـیـیـە."

لە مـزگـەوتـەکانی میسردا، بـە نـموونـە، پـێـکـەڕی دەیـان خـوداوەنـد و مـلـیـک و شـاژن دەبـیـنـی کـە جـەرەها دارەصـایـان بـەدەسـتـەوەیـە و هـەر یـەکـەی هـێـگری مـانـا و دەلالـەت و ڕەمـزی خـەیـەتی. دارەصـاکـەی "مـلـیـک نـارمـر" کـە نـاقـیـزەی بـەسـەرەوەیـە، ڕەمـزی سـزا و عـیـقـابـە بـە نـاحـەز و نـەیـارانی. ئـەو دارەصـایـانـەی لـە شـوێـی هـیـلال چـەمـاوەنـەتـەوە، ڕەمـزە بـە ئـەبـەدیـەتی خـوداونـدەکـانـیـان. ئـەو کـاهـیـنـانـەی مشـتـەی دەسـتـیـشـیـان خسـووڕتـە سـەر دارەصـاکـانـیـان، دەیـانـەوێـ بـڕەن، هـەز و دەسـەڵـات هـەر هـە ئـەمـێـ. خـە دارەصـاکـەی دەسـتـی "تـووت ئـامـوون" ئـاڵـتـووڕنـی خـاسـە. ئـەو دارەصـایـانـەش یـەکـەم ئـامـرازی کـاتـژمـێـری خـەڵ و سـێـبـەر بـوون لـە مـیـسـری دەڕێـنـدا.

لـە تـەوەڵـتـدا دارەصـای هـاوەن، وەک ڕەمـزی هـەز و دەسـەڵـات ئـامـاژەی پـێـدراوە. لـە ئـێـنـجـیـلـدا (٤) دارەصـــا هـەیـە، دارەصـــا مـوسـا، بـەنـاوبـانـگـرتـیـن دارەصـایـە لـە مـژووی مـرۆڤـایـەتـیـدا. لـە قـورئـانی پـیـرۆزیـشـدا لـە (١٣) ئـایـەتـدا، ئـامـاژە بـە دارەصـا کـراوە کـە چـەنـدان ئـامـاژەی مـژوویـی و ئـایـینی و عـیـبـرەت و ئـیـعـجـازی تـەدایـە ـــ کـە زۆر ڕاڤـە و تـەفـسـیـریـان بـە کـراوە.

مـرۆڤ. دارەصـای بـەکـارهـێـنـاوە، وەک چـەک، وەک گـۆپـاڵ بـە ڕەیـشـتـن، وەک بـەرچـیـخ بـە چـەقـانـدن بـە چـەنـدان مـەبـەسـت، بـە شـت ڕاگـرتـن، شـت هـەڵـواسـیـن، بـە ڕاو و شـکـار، وەک ڕەم، لـە شـوانـکـاری و گـاوانـیـدا، بـە دارکـاریـکـردن و ئـەشـکـەنـجـەدان، بـە بـەرگـریـکـردن، بـە مـارکـووشـتـن و زیـنـدەوەر کـووشـتـن، لـە شـایـی و هـەڵـپـەڕکـیـدا، لـە یـاری و چـەنـدان جـەرە وەرزشـدا، بـە کـەڵ هـەڵـگـرتـن، نـانـکـردن، دار ڕەنـیـن، سـەوز لـەدان، کـووتـان و پـەڕـکـردن،

سەڵە شکاندن، بە شەمووڵە، بە مەبەستی جیا جیا لە کاتی وتار خوێندنەوە بە جەماوەر، لە جیاتی شمشێرەش لە زیکر و تەهلیلدا حزووری هەبووە... تاد.

لە سەدەکانی ناوەندا، لە ڕۆژاوادا، خوداپەداوەکان، پۆشاکە جوان و بەنرخەکانیان بەبی داردەستەکی گرانبەها ناتەواو بوو، وەک ڕەمزی هەبوون و دەسەڵات.

با ئێستا بگەڕێنەوە سەر پرسیارەکەی ناونیشانەکە: سەرەی دارەصای دەستی ئەفسەرەکانی سوودان لە چیدایە؟"

لە گۆڕان و تەحەزێنەودا، بە وەڵامی ئەو پرسیارە، دەگەینە ئەو ئاکامە، کە جگە لەو شتانەی لەسەرەوە دەربارەی بایەخی دارەصا ئاماژەمان پێکردوە، دەبینین لە لای سوودانییەکان، دارەصا پیرۆزییەکی یەکجار مەزنی مێژوویی هەیە، بەوەی کە سەدان ساڵە سەفییە تەریقەتدارەکانی ئەو وەاتە، لە شێخ و موریید و هەوادارەکانیان، دارەصایان، وەک ڕەمزێکی دارەصای مەسا، لە زیکر و تەهلیلە و کەر و گەبەندەکانیاندا هەگرتوە و لە دەستیاندا بووە و جەرەها جوولەی ئاماژەداری تایبەتیان پێ ئەنجامداوە. کە بە زاراوەی خەیان پێیان دەڵێن (العرضة). بەوانەن، لە وێنەی شێخەکانیاندا، بە شیخە سیاسییەکانیشانەوە، هەمیشە دارەصایان لەدەست دایە. خە دارەصایەکەی صادق ئەل مهدي، ناوبانگی هەیە! جەعفەر نمەریش – سەرەکی پێش پێشووتری سوودان، پێیوەندیی ڕۆحی لەگەڵ شێخەکانی سۆفی هەبووە، هەمیشە سەردانی دەکردن لە ولایەتەکانی باشوورداو و دارەصاکەی دەستی ئەو دیاریی "شێخ خاتمی سوودانی" بوو و پێگوتبوو، هەر کاتێ ئەو دارەصایەت لە دەست نەما، حوکومرانیت لە دەستدا نامینێ.

خاڵی دووەم، بەدرێژایی مێژوو، سوودانییەکان لە ئاپەرین و یاخیبوون و خەپەشاندانەکانیاندا دژ بە داگیرکەران، زۆر بەدگمەن هانایان بە چەک بردوە، ئەوان هەمیشە بە دارەصاوە، وەک هێز و ڕەمز و پیرۆزییەکی خوداوەندی، هاتوونەتە مەیدان و خەباتیان کردوە. بەوەش سوودانییەکان بە ئاشتیخوازترین کەڵەی ڕۆژهەڵاتی ناسراون کە دژی توند و تیژی و کووشتن و بڕینن، تەنانەت لە کاتی داوەکردنی هەقی خۆشیان.
کاتێک عومەر بەشیر، بە خۆی و دارەصاکەی دەستیەوە، دەسەڵاتی گرتە دەست، ئەو دارەصایە، کە لە هەموو شوێنێک هەر بە دەستیەوە بوو، کۆشکی گەورەی بە دروست کرد. هەرچەندە دارەصاکەی ئەویش

دیاری شەخانی سەفی بوو بەنام، یاوەرەکانی کە سەربە "بزووتنەوەی ئیسلامی" بوون، فەتوایان دەرکرد، کە جائیز نییە بەشیر ئەو دارەصایە بەدەستە بگرێ چونکە شتێکی "بدعەیە". بەنام بەشیر ئامادە نەبوو دارەصاکەی فێ بدا و گوتی من وەک ئەمزێکی فەلکلۆری خەلەکەی خەم لە شاری (شندی) بەدەستەوەی دەگرم کە لە باکووری سوودان ئەو کەلتوورییان هەیە و پارستوویانە و لە شایی و هەڵپەکەدا بە دەستەوەی دەگرن. جا دارەصاکەی بەشیر لە دار ئەبانووس درووستکراوە، کە گرانترین جۆری دارە. تا ئێستاش لە زیندانداا، ئەو دارەصاکەی هەر پێیە.

بەشیر لە هەڵەشەکردنی دانیشتووانی کردفان لە باشوور، ئەو دارەصاییەی لە ئاوشاندن، کە چووە پارتسوودان، گوتی بەو دارەصایە، ئاو و ئاودێریتان بە دەهێنم. لە کاتی هەڵسانی فەکە جەنگییەکانی بە بەمبارنکردنی دافڕ، دارەصاکەی ئادوشاند. لە کاتی وتاردانیشدا بە جەماوەر، ئاماژەی بە دارەصایەکەی دەکرد و دەتگوت:" ئەوە بە ئەڵایە و هی ئەڵایە، بە دونیا نییە، کار و خەباتی ئەمە!"

وا ئیمڕۆ، هەمان دارەصای "بەشیرەکان" لە دەستی ئەفسەرەکانی سوودان دەبینین، کە ئەوانیش ئایندەوەشن و دەژن، ئەو شەمان لە پێناو بەرگریکردن لە خاک و خەڵکی سوودانێ" هەرچەند گرمەی بەمبا و زرمەی تەپ و شریقەی دەشکە و قرمژنی ئاشاش و کلاشنکۆفەکان، شتێکی دیکە دەژن، کە زەر جیاوازە لە وەزە وەزی دارەصاکانی نەو دەستیان!

(ئەگەر ئاستی بیانکوزێت، با بمرن.)*.. شوان شەفیق

چەپکەك گریانم بۆ لۆمدا هەڵواسیووە
تەنگ تەنگ پێکەنین ئەنگی دەکەشە!

ئەژیەکی نەگەڕە درێ
پیا هەڵدان و ستایشکردن،

شۆنێک بە ناساندنم نابینم
کە تاوانم نییە گەڕە نامناسێت!
لەسەر پێم جارە وەستاوم بە باکم.

پێت بێم زویر بە کەی کەشەف
ئاوە ڕۆژ، مەڵەتکە بووی
هەڵکەی پیسی مریشکی کە بووی
بە بەرهەم بووی
ئەدی ئێستا بوونت چییە!
ناشێ پێت وابێ گەورە بووی؟

ئەمۆ
لە ساتی میزەدانی فوو تێکراو
لە هاوکێشە لاسەنگەکان
لە کێشی بە کێشان
بگەم؟

دەنگی
دەلاقەیەک شك دەبەم
وا
بەی دەرەم
دەبەم ڕەگا دەبەم
بەرەو کەگەکەی "ڤینزن"
تەماشایەك دەکەم!
پرتە و بەی ئاژەڵکان تووڕەم دەکەن.

دەبینم
یەکسم هاتە ناو گایەل
دیسان
گەورستان پڕ لە بە جەگەیی
کاتێک سەردانی کەگەم کرد.
چما نەتاسام بۆ وەنانە
چیم نەدی!
دیسان سەگەکان حەپەیان دە
ئێسقان لەکوە بنم؟
دیسان درێ پەخش دەکرێ
ئاقی بەهەش لە کوە بنم؟
دیسان پەنجەکان هەورین

دەستی دەستکرد لەکوێ بێنم؟
دیسان زەین بۆتە ئاواز
دەنگی زوونا لەکوێ بێنم؟

لە پاش پشوو
مریشکی لە هێلکە چوو
قیناوی دەکرد.
جاشوولکە زەرینی لە بار چوو
گەرانی دەگووت!
گوورپە
مانیی لە مەمیاو گرت دەیزریکاند!
مام ئیویش
کەروشک دەیخوێنێتاند!
لەم دیمەنانە سەرمسوومام، واقموومام.

جگەرەیەکم پێ کرد
ئاڤێم لە پووش بەردا
ئاژی کەوتە گەوتی:
(بە من دەڵێن ئاش: ڕووی منتان سپیکردووە)
کەتان درەی نەکردووە؟

دکتۆری نەخۆش
پارێزەری تاوانبار
مامۆستای نەخوێندەوار
فەریکە شاغیری بە پێناس
نووسەری ماستاوچی
سیاسی کاولکار!
چیتان نەکرد؟

قیر هێنی دایە گەتی:
لەوەتەی قیرم ئەز فەقیرم
ئەو سیماتان لە من تەختر
تازە سپی نابێتەوە
ناپەرژێنە سەر خەتان!
ئەوەی مرۆڤ
بە تاوانبارم دەکەن؟
لە کاتێکدا:
(پارە لەکوێ بە لەو لایەن!

شەهامەتتان بێ کاغەز
دکتێراتان بێ نەفەس
پسپێریتان ماستاوکردن
زمانیشتان وەک سابوون لووس)

(*) ئیمانوێل کانت
١٥/٧/٢٠٢١

یەکەمیـــــن پەیـــــامی دوای سەرهەڵگرتن.. ستیڤان شمزینی

پێشکەشێ بە هاوڕێ خوێندکارانی دوێنێم

ئێوە دەتوانن
لە شارەکەم خانەیەدەرم بکەن
دەتوانن
ڕۆژنامە و گۆڤارەکانم لە کەم بدەن
مەڵەت نەدەن
بە چاپی کتێبە یاخیبووەکانم
دەتوانن زەرەشت بکەن
لە نیشتمان وەدەرم بنێن
دەتوانن بەیاننامەی چاوشێ
لە دژم دەربکەن
بێنە ناو سیمینارەکانمەوە
بە جێت لێدان
ڕووشتی خەتان دەربخەن
دەتوانن تی ئێن تی
بخەنە ژێر پێی نووسینەکانم
گاڵتە بە ئەزموونی ئەدەبیم بکەن و
بەسەر لاپەڕەکاندا بڵێنەوە
ئێوەی ناتوانن بیکەن
زەرەن

ناتوانن نیشتمان
لە منداڵ دڕکێشن
ناتوانن زمانم
لە دەمی شیعردا ببڕن
بە منەتم
لە هەموو شا و سەرکەکان
لە نووسەرانی دەربار
لە قەڵەمووشنەکانی زڵکاو
لە ڕەخنەگرە زومبییەکان
لەو دەزگا سیخوڕیانەی
ژەهر دەخەنە پیاڵەی شوهرتەوە
بە منەتم
لە هەموو بارودۆخێکاندا
لەو کاتەی ئەو لاقەی جوانی دەکەن
لەو کاتەی خەتان هێاج دەکەن و
بەهاتان دەبەتە چەند درهەمێک
لەو کاتەی ئەو
لە باوەشی سزانییەکاندا دەخەون
لەو کاتەی چەوریی پارە
بە شەویلگەتاندا دەتە خوارەوە
لەو کاتەی بە پاڵپەستە
خەتان دەکەن
بە کەشکی میرکانی نەوتدا
لەو کاتەی ئەو نووستوون و
خەونی گەیی
بە ژیانی بەرژوازانەوە دەبینن
شیعر دەپ دەپ
دەچەتە نەو پەنووسکەمەوە

پایزی 2013
فەرەنسا – پاریس

ئەم دەقە حکایەتکی خەی لە پشتە، بە خەیاڵکردنی واقیعەکی تفتە. ئەم تەکستە ریالیستە، هەردەبوو بەو فەرمە ریالیتەیە مامەڵە لەگەڵ ئەو گروپە تیرەرستە فیکرییە بکەم، خەیان وەک ڤەتەری کوردیی و پارەزەری ئازادیی بیروڕا مانیفەست دەکەن، کەچی ویستیان وشە بە

وشی بچوونکانم لە سەدرە بدەن و لە رووی مەعنەویەوە تیرۆریان کردم. ناچاربووم دوای هەشت ساڵ دووبارە جانتای سەفەری مەنفا بکەمەوە شان.

پارچە پەخشان/ یاد نامە.. هەدی گۆڵاڵی

پاش دوورکەوتنەوەیکی مەودا فراوانی من و تۆ ؛
هەشتا خەشەویستیم بۆ تۆ بە موتوربەکراوی ماوەتەوە..
هەشتا بیرەوەری ساڵانی تەمەنی بەسەرچوومان وەک درەختکی هەمیشە سەوز لە کەنگەی دەدا ڕەگی داکوتاوە…
هەشتا ڕەی ئەفیندایمان شوێن پەی تەی پەوە دیارە لە هەر کوێیەک لە هەر سوچێکی ئەم دنیایە بیت شوێت ئەکەم!!
لە قەد دیـــواری ژووری دەروونـــدا وەنەت هەڵواســراوە و هەمـــوو چرکەساتێک سیمات دەبینم …
کە سێیری ئاوێنەی ڕاڕەوی ژووری میوان دەکەم ڕوخساری گەش و کوڵمەی ئاڵی ئەوسات بەدی دەکەم و چاوە گەشەکانت دەبینم..
خەندەی لەو و ددانی ورد و قژی خاو و گەنای گەشت دەبینم…
ئەو ساتانە نەک هەر هەستەکانم تەنانەت نەست و بە ئاگایشم بە ئاگا دەتەوە و روح و ناخیشت دەبینم…
ئەستاش دەخەشیم بەوە دەدەموە کە تە لە ژەر هەمان ئەو ئاسمانەی کە لەتەوە نزیکم…
وەک یەک سێیری هەمان مانگ و ئەستێرەکان دەکەین …
بەقەد نزیکیەوە لە یەکتر دوورین، بەڵام نزیکیشین!!
نزیکین هەندەی نێوان روح و جەستە ..
نزیکین هەندەی چاو و سەمای بینین…
نزیکین هەندەی ترپەکانی دڵ و هەناسەمان…، بەڵام گیانە لەگەڵ هەڵکشان و ڕەچونی تەمەندا؛
چیـــرۆک و دیرۆکـــی ڕەژانەی عەشقمـــان لە پەڕاوی یـــاد و ساڵنـــامەی خەشەویستیماندا نوسراوەتەوە..
یادگاریەکـــان ، بیرەوەریەکـــان ، قسەی خەشکـــان، نـــاز و عیشـــوە و تەنانەت زویربوونەکانیشت لە بیرەوەری یادەکانم ئەلبووم و ئەشیف

بووەو لە هزر و ئەندێشەم هەڵگیراوە و ڕۆژانەش بە یادی جارانەوە بە چاوی دە سەیری ئەو ئەلبوم و سانامەیە دەکەم کە تەواوی ڕۆژ و مانگ و ساڵانی خۆشەویستیمان تێدا تۆمار کراوە. بۆیە گیانە تە بووی بە بەشێک لە یاد و بیرەوەری هەموو قەناغ و وەستگەکانی ژیانم !!!

هێدی گۆڵانی

سیمپۆزیۆمی (چەمکی ڕەهەند لە دیسیپلینە جیاوازەکاندا)

سیمپۆزیۆمی (چەمکی ڕەهەند لە دیسیپلینە جیاوازەکاندا) سازدەکەین، ڕۆژی هەینی، کات 5 ی ئێوارە،28/4 ، لە هەتەلی هایکریست، لە سلێمانی، بەکرێجێ…
ئەم چەمکە لە چەند بوارێکی زانستیی جیادا ڕاقەدەکەین(فیزیک، ماتماتیک، تەلارسازی، جیۆلۆجی، بایۆلۆجی، مرۆڤناسی، دەروونناسی، هونەر، فەلسەفە)…هیوادارم ئامادەبن.

چ نـــــد کـــــورت شیعـــــر.. زانا_کوردستانی*

(١)
خوندنی شعر لە
دایکم فر بووم
کاتێ کە شەوگاران
تەنیایی خۆی
بە گریان لە سەر ئەکرد.

(٢)
دڵبێ ئەویندار ببین وُ
ئەوینداریش بمێنین
بێ چێتر و باران
کێسانێکانێ کێردستان
گۆڤاهی منن!.

(٣)
دەتەنگی
مەردنە یەکجاری داپیرە
ئەوەندە تاڵ بوو بە ئەمە
ئەوەندەیش کەژنە بوو
ـ بە باپیر…

(٤)
بیرم زەویەکی چۆڵ،
رەنەکانیش،
لە نەوانما نالەوێن.

(٥)
پەکەنینەکانت لە نەو ئەو غوربەتە
لە دەستم دەرچون،
چەپەر هەموو هووژەک لەرەوا دەوا
خەزگا کەرتە نامێک، بنەری.

(٦)
بە فرمێسک
زەوی چاوەوانی تەرئاو کردم.
درونی کێد
وادەی ژوانمان.

(٧)
کورپەڵە خەیاڵم،
لەت لەت کردوتە.
(کەفتار)
ناوی دیکەی تەنیاییە!

(٨)
لەیلاکم
کە بوو بە پایز
تە هەنارەکان بچنەو
بووم بەرا…
دەموەڵە شەوگاری درەژی پایز
هاوەڵە بوونی دەسکانی تە بم
هەتا گەیشتن بە بەڵانی

هەنار تەنانەت بەمەکە…

(٩)
داری ئەمرم،
بریندەکی قووڵ لە پەڕە
لە دەس تەوری تەنیایی

(١٠)
دەلاقەکان لەک کەوا
هەتا بەنت
شار و شەقام لەبەر بگرێت و
قەرتانن لە بیری جیهان ببات

▪ زانا_کوردستانی شاعیر و نووسەری ئیرانی لە شاری بروجرد لە پاریزگای لەرستان

هیچ.. شوان عەباس بەدری

خاڵی کەتایی ئەم شارە
وەستگەیەکی شەماندەفەرە و دارەکی هووتەڕە و تەنیا
پیاسەی سەر شەقام و پارکەکانی تەژین لە هیچ و
مرۆکانی تەپەڕە مردوون
کە لە سیما و ناخیان هیچ ئەبارە
هیچ لەم شارە هەموو قوژبنەکی
تەنیوە و
لە باڵ و شەوانی پەنج شەمان و هەینی و شەمەدا
پەکی ویسکی و قەدکا و پەرداخی بیرە لە یەک ئەدرە و
دوو دوو سە سە و چوار چوار
هەموومان بە خەشی ژیانە هیچەکەی ناو شارەکەمان
پەکەکانمان بەرز ئەکەینەوە و ماچی پەرداخە پە لە مەستیەکەی سەر
لەوەکانمان ئەکەین !
شارەکەمان پڕە لە نەورسی کەنار دەریا و

دەریایەک بە فراوانی هیچیەکی
و
ئەو گەشتیارانەی لە تاو هیچی
ژیانی ناو شارەکانیان
وەک کەمەر داهاتی چەرمەسەر
هژاونەتە ناوی تا لە ناو ئامێزی خۆشیە وەهم ئاساکەی
لە سەر لمی کەنار دەریاکە
تاوە خەیان بدەنە بەر تیشکی هەتاو و
کچان و ژنان بە بە زوخمە
مەمکی خەیان وەک پیرەزترین
دەستکردی خالق
بە بەرچاومانەوە بلەرزنن و
دوای ئەوە لە ناو شەپۆلەکانی دەستەکی نادیار و نەناسراوا
وون ببن !
دووشەمان و چوارشەمانی ئەم
شارە هەژی ئەشکەنجەدانی ڕەح و دەروونە
سەسیال وەک هەژدیهایەکی تووڕە و برسی لە سەر کورسی
دانپیانان ئەتبەستەت و
تەش هەر وەکو جوجەیەکی بەکەس
ئەبە
بە دەم شەتەکە ڕەحیە بە کەتاکان بزە بکەی و بە ناخەکی پە لە هیچی
ئیمزا لە سەر
قەوارەی کەیلەبوونی خەت بکەی !
لەرە سەگەکان زیاتر خۆشیان ئەوی و
مرۆکانی شارەکەشمان گوڕایەی سەگەکانیانن !
سەگەکان هیچ نین
سەگەکان بەختەورن و
خاوەنەکانیان ئیرەییان پە ئەبەن و
کردوویانن بە هاوڕە و هاودەمی
تەنیایی و ساتە هیچەکانیان !
پەری بوو ماریا
خەی هەواسی و ئیمرە لە بەرچاوانما
بە ئوتەمبەلەک بە ناو شارا ئەیانسوڕان و
دوو ئوتەمبیلی ماندووش
بە دوایا ئەیشتن و
ڕەحی هەر وەک ئەو دەمەی زیندووبوو باوەشەکی تووندی پیا کردم و
ماچەک و لەو دیو شەقامەکەوە

هاوڕێکانی بینی و
دەستی کرد بە پێکەنینەکی شێتانە بە هیچی شار و دێ و دڕکردنی
لەسەر کار و جێستە !
منیش جگەرەکەم بە کچێکی 25 ساڵەی
پڕە مردوو دایە دەست چەخماخەی ئاگرێک و سیەکانم پێ کرد لە هیچ
!

شارەکەمان پڕە لە کچەری
کاڵاس
کە بە ئومێدی بینینی شێپول
بگەنە سەرزەمینەکەی ئەو دیو دەریا
غافڵ لەوەی ئەوەش هەر وەک
نیشتمان و کەڵەپشتی سەفەر و
ملی ڕێگە
جامەکە پڕە لە هیچی !
ئێمە هەموومان
کەمێک بەندی داهێنە ئاسای
بە دەرەتانین
کە تەنها
بە سەما لەسەر وەترەکانی
هیچی
خەڵق کراوین !

((de panne, بەلجیکا))

زستانی 2015

ئەوارانێ ٢٩.. سەردار جاف

ئەوارێیەک
فرمێسکەکانی میواندارێ
خەیان بە قەڤ قەفی دووکەڵی سیگارەکەما هەڵشاخان و
لەم ئاڵان
پەرژینەکانی ژوان پێپەن لە پێکەنین

بە بارتەقای دار چنارەکان
باڵایەکی شەهلایی پڵکەزەینەیە و
بە سەر هەوریی شان و ملا دەتە خوارەوە
لە بن ساباتە لەنگەر دەگرە
بە من نامە نییە
دوو هەزی یەقینین
دەن و ئەم بە کراسە مەڕەوە هەوەدای خە شاردنەوەیە
شەوم لەوەژ دەکەن لە بوخورد و باروت و گەنین
پڵکی عەیشە سەرە ڕەم پەدەگرە
بە کراسە شەوە قوڵیتاوی گەک دەشڵە
زریانە لە تەمتومان دەخزێنتە جەم
حەوسەی دابانکی دیم دادەخورپێنە
غەزڵەکانی ڕازم بە نەو دووکەی خەمکانم تەی دەکەن
ئەم دیوەخانی خەش مەشربییە تا دە گەرمتر دەبە
ئەوک و بینەقاقام تەنگ بوون
ئەمانە نوشتەیکی سیحرئامێزن لە جامی چاویلکەکەما گەمە دەکەن
نها یاخی بوونی یارم بە ناوترە و نانووسرە
ئەم ئەوارە
بە نیازی باران و گوە بووم لەم هەبە
کەچی گەژەوکە
مانگگیرانی هەر لە زەردەپەوە نیشاندام
پەدەچە قامکەکانم ئیدی بسکەکانی نەگرە
بارانە بە خوە
بە ڕووەتی وێنای تیروکەوانکە دادەکا
گوە جوانی خەی پەخشی نەو قوتوبەندە کریستاییەکە دەکا
گەیا و سمەرە پکەوە بەمان دەن و
جار جار گەمەی خەی تەخش دەکا
خەە بەنی ئەدرەسکەی چەمە گەش دەکا
ناو لەپم دەەی بنی کوپە قاوکەیە و بەختم پەشکەش دەکا
عەیشە لە بەزمەکانی ئەم ئەوارەی خستین
چەقەچناوەیکی بەدناوە و ئەو خەشی دەوە
کەچی لە پەل و پەی شەوارەی خستین
عەیشە هەر لە کراسە مەڕەکەی دەەوانی و بیر لە گەانەوەی ماەوە
ناکا
قسە و ڕووانین و هەماکانی تەزاوین
شەرم نایگرە و
پەنجەرەی نەوانمان بە دەسماەوە ناکا

ئەم بارانی لەزەیە سیخناخی کردووین
ئەو هەر دڵۆپە من بە کەسم
منیش دڵۆپم
خەشمدەوی خەشوویسترین کەسم

ئەمانیا
١٧ / ٤ / ٢٠٢٣

بیرەوەرییەکانی فەقێیەکی گوماڵ- 58- شەماڵ بارەوانی

بەشی(٥٨)

حافیزولقورئان و پێشنوێژی قوتابخانەکەمان، حەیف وای لە بەسەرهاتووە!

جا مامۆستا سەعدین، لەوانەوتنەوەش، خۆی و براکەی(مەلا سەلاحەدین)، دوو مامۆستای زۆر زیرەک بوون. لە میرات مامۆستا سەعدین نەبوا فیلمم دەسووتا، مەلایەکی بەتەمەن هەبوو(م. وەرتێ)، وەک لە بەشەکانی پێشووتر باسم لێوەکرد، (شەرحی ئەحوالییە) و بابەتی میراتی پێ دەووتنەوە، هیچی لە حاڵی نەدەبووم.
ئەو مەلایە، من و ئەو قسەت دەینمان پێکەوە نەدەکوڵا و خەشیمان بە چارەی یەکتری نەدەهات و ڕقی یەک دنیامان لەکتری دەبوویەوە !
مەلا سەعدین ، کە فەقێکان هەموومان پێمان گوت: هیچ لە بابەتی میرات تێناگەین لەم مەلایە.
دووبارە وانەکەی پێدەگوتینەوە، بەڵام دەیگوت: با ئەو مەلایە پێی نەزانتەوە، کە من، دووبارە وانەکەتان پێ دەڵێمەوە، نەوەک دەگران و زویر بێت.
براکەیشی وەک ئاماژەم پێ کرد، مامۆستابوو و زەرجار پێی دەگوتم: تۆ پێوولەی. چەند فەقێیەکی زۆر عەجووە و خراپمان لەگەڵدا بوو، پێی دەگوتن: عەمرتان نەمێنێت، هەندە لەگەڵ شەماڵ دەگەڵێن، هەر هیچ نەبێت، لەی فڕی ڕۆشت و میهرەبانی و هەمی بن.
مامۆستا مەلا سەلاحەدین، پێی دەگوتم: شەرم دەکەم سەیرت کەم،

فەقێیەکی هەندێ بەڕێز و بەئەدەب و بە کەسایەتی و بە هەیبەتیت.
ئەو مەلا سەلاحەدینە، خەیشی پێپوولێ بوو، فەقێکان وامان پێ دەگوت.
مەلایەکی تا بڕێیت هەمن و میهرەبان بوو. مەلایەک، پێی لێ سەز و لێبووردەیی و حیکمەت.
دواتر کاتێک ئامادەیی ئیسلامیم تەواو کرد و زیاتر بە زانکۆی سەلاحەددین و کۆلێژی زانستێ ئیسلامییەکان، ئەویش هات بۆ خوێندنی باڵا و (ماجستێر).
کە منی بینی، چاک و چۆنی و هەواڵپرسینمان کرد، زۆر دڵخۆشبوو و گوتی: مەلا شەماڵ، دەزانیت تۆ فەقێیەکی زۆر بە ئەمەک و بە وەفایت؟ ئەمە لە قوتابخانەکەمان سوێندمان بەسەرت دەخوارد و هێندە خۆشمان دەویستی، کەچی تۆ بە تەواوی پێیوەندیت بچڕاند و سەردانمان ناکەیتەوە لە قوتابخانە !
گوتم: مامۆستا ڕاستە، حەقتە گلەیی بکەیت.
دوو ساڵ بەر لەئێستا، پەیوەندیم پەیوەکرد، بەوانامەی کۆلێریەکەمم دەویست، بۆ تەعدیل شەهادەی ماجستێرەکەم، دیاربوو تۆزێک نیگەران و دڵگران بوو لێم !
دەیگوت: بیستومەتەوە، گەراوی، زۆرم پێ ناخۆشە.
مەلا شەماڵەکەی حافیزولقورئان، پێپوولەکەی قوتابخانەکەمان، حەیف وای لێ بەسەرهاتووە !
هەرچەندە هیچ موناقەشەی نەکرد و لەسەر ئەو گۆڕانفیکریەیەی من نەدوا، بەڵام گوتی شەماڵ هەشتاش هەر زۆر خۆشم دەوێیت.
مەلایەکی تریشمان هەبوو، مەلا(م.نەغەرانی)، لە پێنج، ڕۆژێک پێم گوت: مامۆستا بۆچی ناوی من ناڕێیت کاتێک دەڕێیت دەی تۆ بیخوێنەوە!؟ ئەوەم زۆر پێنا ناخۆشە، کە دەڕێیت دەی تۆ.
خۆ تۆ ناوی هەموو فەقێکان دەهێنیت، تەنها من نابەت !
من ئەوەم وەک جارێک لە سووکایەتی و حیساب بۆ نەکردن وەرگرتبوو.
گوتی: ئاخر تۆ پێپوولەی بۆیە. پێکەنی و ئینجا گوتی فەقێی خراپ و تەمەڵ و عەجووزەکان زۆر زوو ناویان دەزڕێت و ناوەکانیان لەبەر دەکرێت و بەدەر دەکەون، بەڵام فەقێ ئاقڵ و باش و زیرەک و بەدەنگەکانیش هەمیشە درەنگتر، بۆیە ببمووڕە.

بیر و ڕای" ئەدۆنیس" لەسەر ئیسلام.. ئامادە کردنی: پشکۆ ناکام

(شاعیر و بیرمەندی ناوداری عەرەب ئەدۆنیس لە چاوپێکەوتنێکیا لەگەڵ بەشی عەرەبی/بی بی سی ، دەربارەی ئیسلام گفت و گۆی کردوە و لەبەر گرنگی قسەکانی ئەو پایەبەرزە بە چاکم زانی بیکەم بە کوردی و ئەمەش دەقەکەیەتی..)
"""

بی بی سی: بۆای تە ئیسلام و عەرەب بەرەو کوێ ئۆن؟
ئەدۆنیس: من دەمکە ووتومە ئەمەی عەرەب لە قۆناغی فۆنا و لەناوچوونایین ، نەک لە قۆناغی شۆش و بونیانان ، ئەمە دەریاچەکین بەرەو ووشک بوون ئۆوا ، پێ لە ماسی کە خەریکی یەکتری خواردنن ، یەکە بە ناوی نەتەوەو داگیرت ئەکا ، یەکەکی تر بەناوی "ئایین"و تەکەکیش بە ناوی خۆوە ئەتکوژە..و..بەوجۆرە ، هیچ ئاسایەک لەبەردەمی عەرەبا نیە ، مەگەر تەنیا بە موعجیزەیەک لەم ئاستە مێژوویە دەربچن بەرەو ئاستەیەکی تر ، ئەو ئاستە تازەیە ئەبە بە یەکجاری و تەواوەتی خۆی لەم" چواردە" سەدەیە دابڕە و کەمۆگایەکی تازە دروست بکا لەسەر بنەمای یاسا ، لەسەر بنەمای سەربەخۆبوونی ژن ، لەسەر بنەمای دروست کردنی تاکی ئازاد و سەربەخۆ ..نەک لەسەر بنەمای خۆ و عەشیرەت و ئایین و تایەفگەری..و..لەو بابەتانە.

بی بی سی : کەواتە بۆای تە ئیسلام لە گۆڕاوایە..؟
ئەدۆنیس : بەگومان لە گۆڕاوایە ..ئیسلام وەک پەیام لەگەڵ مردنی "محمەد" کۆتایی هات، ئەمڕۆ ئیسلام وەک" ئایدۆلۆجیا" ئۆجۆنگۆ ، پەیامەکە نەماوە ، ئیسلام بوە بە ئامرازێک بە گێشتن بە دەسەڵات ،کەواتە پەیامەکە لەگەڵ مردنی پێغەمبەر وەک پەیام کۆتایی هات و یەکسەر بوو بە ئایدۆلۆجیا..بوو بە چەک لە پێناوی دەسەڵاتا..هەر لەیەکەم ناکەکی دوای پێغەمبەرەوە گەڵانکاری ئەم ئایینە بە چەک و دەسەڵات چوار خەلیفەی دامەزرێنەر بە کوشتن مردن ، ئەبە لەبیرمان نەچێ چیان بە "ئومەویەکان" کرد و چیان بە "عەباسیەکان" کرد و چیان لە هات..!؟ چەن دەوڵەتی عوسمانی بە چوارسەد ساڵ هاتن وەک

ئەوەی هەموو عەرەب بیابان بە چوارسەد ساڵ حوکمی عەرەبیان کرد .. دەوڵەتێک کە بە هیچ جۆرە ئەرزشی نەبوو ، تورک کێیە..دەوڵەتی عوسمانی چیە…جگە لە کوشتن و تیرۆر و ئیرهاب و زەبر و زەنگ؟ چۆن بیانبەستەوە بە ئیسلامەوە..؟ ئیسلام ئەمڕۆ لە ژێر فەرمانڕەوایی ئەوانایە ، چارەسەر چیە ؟ چارەسەر "ئەزهەر" نیە، هەرگیز.
بی بی سی : ڕەنگە هەبێ بڵێ کە ئیسلام وەک ئایینێک یان سیستەمێک بە ژیان هەشتا هەیە و ئەتوانێ بەردەوام بێ ، بەڵام گرفتەکە لە هەبوونی تونڕەویی و ئیسلامی جۆربەجۆرە.
ئەدۆنیس: ئەمە هەشتا میللەت و خەڵین و لەسەردەمی داگیر کردن و دەست بەسەراگرتنا
ئەژین ، چۆن جارێک ووتوومە و ئێستاشەوە کە نەچووینەتە قوناغی دروستکردنی کۆمەڵگای مەدەنی لە ووڵاتانی عەرەبیا ، یەک نموونەی کۆمەڵگای مەدەنی عەرەبیم پێ بڵێ!
ئێستا ئەزموونی" تونس" لە ئارایایە ، لەگەڵ ئەوەی ئەو ئەزموونە زۆر گرنگە و ئەبێ پشتی بگیرێ ،لەگەڵ ئەوشا دەوڵەت ئیسلامیە ، ! ئەمە یانی چی ؟ ئەبێ ئیسلام ببێ بە ئایینی "تاک" نەک ئایینی بە کۆمەڵ ،بەبێ ئەوە مەحاڵە هیچ پێشکەوتنێک بکرێ.

کۆمەڵکوژی ئەرمەنەکان .. شاو عەلی

کۆمەڵکوژی بریتییە لە کوشتنی چەندین کەس یان کۆمەڵێ کەسێک بەجارێ . قڕکردنی ئەرمەنەکان کە لە ساڵی 1915ئەنجامدرا،لەلایەن دەوڵەتی عوسمانی لە گەرمەی جەنگی یەکەمی جیهانی کەزیاتر لەملیۆن و نیوێک ئەرمەنی کوژرا . یەکێک لەسیاسەتە دەندانەکانی دەوڵەتی عوسمانی کەلەسەردەمی سوڵتان عەبدولحەمیدی دووەم پلانەکانی ئەنوەر پاشا و تەلعەت پاشا و جەمال پاشا و دەزگای هەواگری عوسمانیەکان و سوپای حەمیدیە کۆمەڵکوژی ئەرمەنەکان بوو . کۆمەڵکوژی بەرفراوانی ئەرمەنەکان لە ساڵی1915 و 1917 رویدا ، ئیمپراتۆری عوسمانی توشی کۆمەڵێک شکست بوو ، بەتایبەتی شەڕەکانی بەلکان 1912 و 1913 . ترسی لە دەسەرکردەکانی ئیتحاد و تەرەقی دروستکرد لەوەی ئەرمەنیەکان لە زەدی خۆیان لە پارێزگاکانی ڕۆژهەڵات بەدوای

سەربەخۆیی بگرن . کۆمەڵک بیانویان نایەوە بۆ جینۆسایدکردنیان ، بۆ فەرمانی تەلعەت پاشا لە ساڵانی 1915 و 1916 نزیکەی هەشت سەت هەزار بۆ ملیۆن و نیوەک ئەرمەنی ڕەپەوانی مەرگ کران لە بیابانەکانی سوریا .

ئەوانەی ڕزگاریان بوو ، بەاویان پێکرا بە ناو ئەردەگاکان . کۆمەکوژیەکە بە چەندین شێواز ئەنجامدرا کە دەندایەتی تورکەکانی نیشاندەدا و بەشێک لە سەرەک هۆزە کوردەکانیش بەژداربوون لەو کۆمەکوژیە . سەرەتا پیاوەکانیان جیادەکردەوە بەهەندەک بیانوی نابەجێ دواتر بە دەندانەترین شێوە ئێیانکوشتن . پاشان منداڵەکانیان جیادەکردەوە دەست درێژیان دەکردەسەر ئافرەتەکان یان کچەکانیان بەخێیان ئەبرد بەم شێوەیە ئەرمەنەکان بە دەندانەترین شێوە کۆمەکوژکران کە هیچ تاوانێکیان نەبوو تەنانەت بەشێکی زۆریان دەسزی دەوڵەت بوون و پلەی بەرزیان هەبوو . بەڵام بەهەی جیاوازی ئاین و نەتەوە بوو هەی لەناوبردنیان . حکومەتی تورکیا دیپەرتکردنەوەی ئەرمەنەکانی بە کارێکی ڕەوا داناوە ، زۆرێک لە دەوڵەتەکان دانیان بە جینۆسایدی ئەرمەنەکان داناوە لەم دوایانە ئەمریکاش دانینا بەم جینۆسایدە بەڵام حکومەتی تورکیا پێداگری لە دەکات و دان بە جینۆسایدی ئەرمەنەکان نانێت ، هەموو هەوڵەکیش بۆناساندی کۆمەکوژیەکە لەلایەن تورکیا ڕێگری لێ دەکرێ ، بەڵام دواجار ئەوە تا ئەبەد پەلەیەکی ڕەشە بە مێژووی دەوڵەتی عوسمانی . دەوڵەتی تورکیا هەمیشە لەکاتی پاکانەکردن بە مێژووی خۆی کوردەکان دەکاتە سەبەبی ڕەیسی بە ئەم کارە قێزەونە ، بەڵام ئەوە ڕوونە کە کوردیش یەکێک بووە لە نەتەوە مەزڵومەکانی ژێر دەستی تورکەکان ، کەتا ئێستاش بەدەست سیاسەتی ڕێگەز پەرستانەی تورکیا دەناڵێنن.